

Variațiuni pe o temă veche

Funcțiunea liberatoare a artei a fost de multă vreme recunoscută. Aristotel recomanda spectacolul tragediilor ca pe o terapie necesară igienei morale și sufleteste a fiecăruia.

Dar pentru artist, prilejul liberării prin artă ascunde o primejdie pe care n-o întâmpină simplul muritor, și anume: liberarea de un conținut sufletesc apăsător, prin modelarea lui în forma obiectivă a expresiei artistice poate face loc uneori unei alte obsesii, apăsând la rândul ei cu puterea de înrăurire a tradiției pe care o exercită opera creată asupra creației viitoare.

Plagiatul se pedepsește, dar autoplagiatul, datorită și unei toleranțe uimitoare, se practică cu o libertate care depășește de cele mai multe ori limita îngăduită a stilului propriu.

Scriitorul este mereu imbiat să profite de acel „elan câștigat” a cărui ispită și-o interzicea André Gide în timp ce scria *Les faux-monnayeurs*, chiar dela un capitol la altul. Ne jamais profiter de l'elan acquis înseamnă refuzul de a se lăsa atras pe panta facilității și a îngăduinței ușurate cu sine însuși, căreia numai o superioară conștiință artistică îi poate rezista fără teama unei stânjeniri a ritmului de creație.

Fără teamă, pentru că legea interioră a creației artistice isvorăște, în cazul celor posedați de vocația scrisului, din nevoia neînvinșă de a se depăși, prin încercări repetate, năzuind atingerea unui ideal de perfecțiune dorită cu aceea putere de transfigurare niciodată descurajată, a focului sacru lăuntric.

Cântarea care n'a fost spusă
E mai frumoasă ca oricare

— exprimă prestigiul unic pe care-l exercită asupra artistului creația necuprinsă încă în expresia ei comunicativă și față de care, opera elaborată nu reprezintă decât — ca pentru Mallarmé, — études en vue de mieux.

Intre obsesia operelor create și mirajul celei închipuite numai, începe toată dulcea suferință mângăitoare a artistului. Prezența ei — numiți-o chin prometeic sau demon lăuntric al perfecțiunii — înzestrea opera poetului cu un timbru grav care nu poate scăpa auzului deprins al cititorului de versuri.

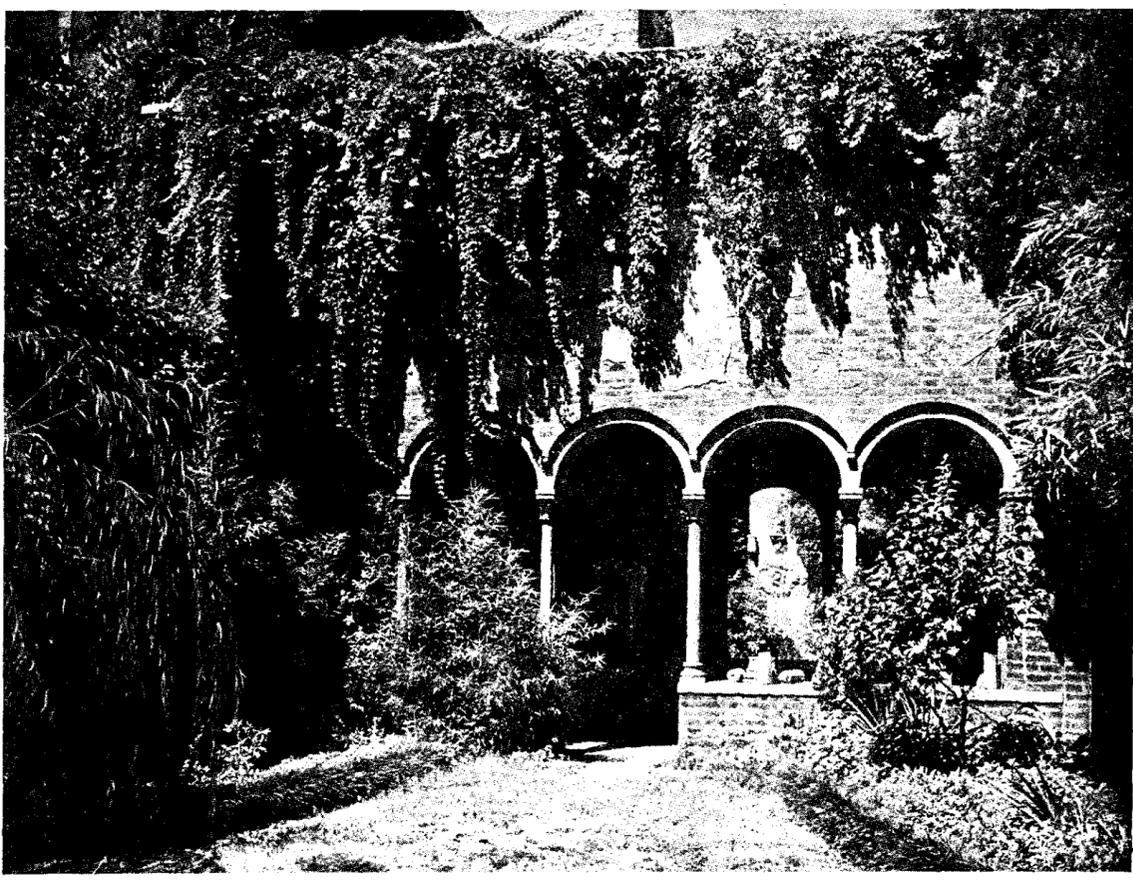
E o suferință mai rodnică decât orice bucurie și sufletul acela în care s'a adăpostit se umple de recunoștința harului revărsat asupra-i, ce i-a fost dat lui să-l împartă și celorlalți.

Poetul știe asta când spune, mângâindu-și vulturul care-l sfâșie:

Durerea noastră-duce cald și bine
Celor hrăniți cu jertfele din noi.

Ca orice poet, a avut și Goethe vulturul lui, pe care el a știut să-l domesticească atâta cât și când era nevoc. Dar alții, tot lăsându-l să se amestece printre orătăniile din ogradă, îl fac să piardă gustul zborului planat pe înălțimi și ajunge că nu se mai deosebește de curcile și rațele cu care ciugulește împreună, din aceeași strachină.

— n —



Verona

Mormântul Julietei

CE ESTE POESIA?

de MIHAI MOȘANDREI

Fără îndoială sunt la ordinea zilei probleme politice și economice, probleme sociale, de ordin intern și internațional, de un interes mai grav și mai imediat, decât motivul pentru care o stanță poate fi mai frumoasă decât alta, pentru ce un vers are deasupra lui acel polen de un autentic lirism ce îl face nemuritor și printru un altul nu e decât pură proză versificată.

Dar totuși nu trebuie prea ușor uitat faptul că orice civilizație a început în clipa în care aceste nevoi economice, fizice am putea spune, au încetat de a fi prea acute și actuale.

Dacă nevoia cărții și a stomacului și-a exprimat existența ei în mod aproape permanent prin revoluții și războaie, spiritualitatea popoarelor, sub forma ei cea mai superioară artă și știință, a dus-o către iubire de aproapele său, spre unanimitate și real progres omensc.

Acolo unde versul își face auzit timbrul lui de simpatie totală, bubiutul tunului și torța incendiară își sting flacăra lor ucigătoare. Omul, oricât a putut birui pe dușmani, oricât a putut cotropi pământuri ce nu erau ale

lui, nu s'a putut emancipa în adevărata omenie decât atunci când, furat de un vis între două bătaii, a putut scrijele pe fildeșul unui elefant sau mistreț, conturul unui zimbru sau pește-fetiș. În acest desen și în această poezie, încearcă să permanentizeze misterul naturii, al sufletului omensc ce începe să se nască.

Omul, fără umbră de îndoială, e mai puțin acolo unde nevoile lui carnale îi dau ghes să construiască mașini nimicitoare, decât acolo unde sufletul lui, descoperind o unanimitate simpatice față de creație se descoperă pe el, vibrând o coardă de rudimentar instrument, sau bălbâind primul vers legănat.

NEVOIA DE POEZIE

Dar nevoia de a face sau mai cu seamă de a asculta poezie e oare ea atât de imperioasă?

Răspundem fără nici o șovăială, printr'un categoric Nu.

Foarte mulți dintre noi se acomodează azi fără poezie mult mai bine decât fără o serată de dans sau un joc de poker, sau o seară petrecută la cinematograf.

Lipsa unui roman, fie el chiar polițist, se simte deseori mai mult decât nevoia cetitului unei frumoase stanțe.

Sunt și azi multe țări unde se scriu și se ctesc foarte rareori versuri. Se simte oare nevoia la toți oamenii pământului de lumină electrică, de autostrade, de avioane, sau chiar de trenuri?

Orice nevoie rafinată, nu e creată decât de un rafinament al sufletului sau al trupului, și chiar atunci când înceată să mai existe, sau n'a existat vreodată, se poate crea această nevoie.

Nu oare în aceeași lumină poate fi privită azi poezia față de marea bună-voință a Ministerului de Instrucțiune publică, ce prin dispozițiuni de ordin administrativ, o recomandă profesorilor și autorilor de manuale didactice?

Dar nouă poezilor ne e tare teamă, și cu siguranță am fi cei dintâi a infiera această dispoziție de ordin cultural, dacă din o rea și greșită înțelegere a ceea ce trebuie să fie și poezia, s'ar face prin prea multe analize omorătoare ale poeziei chiar, o nouă tortură pentru elevii o nouă

oră pentru care dispensele medicale, n'ar fi acordate. Rolul poeziei e tocmai acela de a exprima: „le non-dire”, „le non-usage”, acel inexpugnabil capriciu sufletesc, îndărătnic oricărei anchete critice, realiste, și pe care prea multă lumină îl voalează, întocmai precum soarele emulsiunea după o placă fotografică.

Rolul poetului e tocmai să exprime ceea ce proza nu poate exprima.

Să le-o facem dar dragă școlărilor, așa cum le-am face prietenia cu audiția unei viori de Enescu, așa cum i-am interesa de misterul unei păduri, de nevoia unei rugăciuni. Poetul care ar mări un suflet de adolescent, tocmai pentru care scrie, ar putea fi asemuit cu o mamă ce face să se izbească propriul ei copil, pe care vrea să-l învețe să meargă.

Fiindcă nu e o greșală dacă am afirmat, că poezia, întocmai ca și credința, ca și muzica, face parte integrantă din sufletul multora din noi, dar nu al tuturor.

(Urmare în pag. 2-a)

— 1. —

Traducerile

Nu traduceri de propagandă, din românește în limbile streine culte, ca să fim cunoscuți și prețuși. Și nici traduceri din capodoperele universale, în românește pentru o instruire a publicului mai amplă. Ci traducerea în sine, ca muncă literară, ca exercițiu trudnic și rareori încununat cu succes decisiv. Ca producție literară traducerea are o soartă delicată.

Deobiceiu, casna în sine a interpretării contează și supunerea atentă la asprile ei constituie un fapt de cultură. Nu pornești să traduci decât în urma unei asimilări, atât tehnice cât și spirituale, a conținutului. Și în fața frumuseților originale, temperamentul artistic poate inflori deopotrivă, iar gândul că pe marginea aceleiaș fraze, dealungul epocilor de cultură, au rodit atâtea structuri creatoare, este un gând superior, umanistic. Iată o propozițiune scrisă acum aproape două mii de ani. Iamque per plateas commeanem populi frequenter floribus sertis et solutis adprecantur. (Apuleius).

Cum să traducem? Avem un singur verb, dar propozițiunea este plină de mișcare și lumină, și sensul ei se unduiază muzical, ca dintr'o bucurie interioră. Participiile și adverbul nu-i întunecă fluiditatea, deaceia socotim ni merit să întrebuițăm mai multe verbe la indicativ decât în original: când ea mergea pe străzi, poporul se îmbulzea, asvârlea cu jerbe și lujere de flori și se ruga. Propunem să redăm astfel deocamdată, cuceriri în deosebi de adierea scilpitoare din „floribus sertis et solutis”. În alt exemplu pe care îl dăm, vom avea mai puțină mișcare și o mai profundă contemplație lăuntrică: Iam multi mortalium longis itineribus atque altissimis maris meatibus ad saeculi specimen gloriosum conluebant. (Apuleius). S'ar părea că tocmai aici se cere să traducem cu mișcare, fiind vorba de pelerinajii peste țări și mări ale credincioșilor.

Credem totuși că punctul de strălucire al propoziției este ad saeculi specimen gloriosum, și de modul cum vom traduce cele patru cuvinte, depinde înținderea și calitatea restului. Ele indică însă un moment culminant de adorație lăuntrică, o exaltare și ca să facem să sclipească razele de stea magică, vom îneca să spunem: spre arătarea de slavă a veacului. Dacă așezăm la urmă cuvintele alese cu răsunset mistic celelate părți se vor rândui de la sine, ca niște falduri într'un ceremonial de adorație: mulți muritori se revărsau în valuri, pe drumuri lungi și pe căile profunde ale mării, spre arătarea de slavă a veacului.

Și este cu totul semnificativ că în epocile de înflorire a culturii originale, traduceri au fost o indeletnicie de cinste. O literatură închisă în ea însăși, cum e cea antică, servește totdeauna de criteriu pentru modul cum este luminată și actualizată prin traduceri. Dealtminteri, literatura antică aduce cel mai mare profit intelectual, celor ce se ocupă de ea, și momentul când ea se bucură de un cult maxim, coresponde unei înălțări maxime în cultură.

POETIC ȘI ONYRIC

de VLADIMIR STREINU

Pentru literatura franceză se crede în deobște că identificarea experienței poetice cu experiența onyrică datează de la suprarealiști. Această eroare teoretică e însă ceva mai veche. Fără a-i căuta rădăcinile germanice, o găsim la unul dintre romanticii francezi minori, Gérard de Nerval, în fantasmagoriile lui, după cum însuși precizează, urmărirea „revărsarea visului în viața reală”. Conduita excentrică în viață ca și absurditatea prozei din *Aurélia ou le Rêve et la Vie* i se motivează prin câștigul poetic pe care îl spera de la promovarea stării de vis ca normă literară și socială.

Suprarealiștii lui Breton, din acest punct de vedere, au preluat de la Gérard Labrunie, cum se numea în adevăr straniul de Nerval, o metodică a visului și o credință în beneficiul poetic al onyrismului. Atât de mult s'au alăturat acești poeți ideii onyrică, că unul dintre ei făcea, cu toată seriozi-

tatea, glume destul de stupide; el se închidea în casă zile întregi, după ce atârname la intrare o tăbliță pe care era scris: „Le poète travaille”. Se înțelege că vizitatorii obișnuiți, o zi—două, nu l-au supărat; dar a treia zi, unul a intrat totuși: poetul sfârșia. Breton comenta că faptul, venind — evident — cu teoria, după care poetul în somn este un explorator, un șofandru, etc...

Dar punctul de plecare al suprarealiștilor n'a fost atât *Aurélia*, cât afirmațiile psihologiei noi asupra vieții inconștiente. Cu deosebire Freud socotește visul ca un fel de chee sigură a Inconștientului. După el, visele au un conținut manifest și un conținut latent. Conținutul manifest e de natura halucinației, iar cel latent este însăși viața inconștientă a celui care visează.

Intre unul și altul are loc un proces de modificare radicală care face de nerecunoscut conținutul manifest față de conținutul latent. Deaceia, psihanaliz-

tii intervin să lămurească acest proces obscur, să-l lumineze, să de a o interpretare viselor, pentru a descoperi natura individuală — inconștientă, adică adevărul psihologic.

Teoria lor implică și ideea de libertate mai mare a vieții psihice în timpul somnului. Nimic de ordin social, etic sau estetic nu împiedică desfășurarea vieții interioare în somn. Natura se declară în adevărul ei întreg, fără nici o stânjenire din partea rațiunii.

Suprarealismul, fiind o școală a libertății absolute, a profitat de tot ceea ce freudismul îi oferea; a profitat atât de libertatea vieții onyrică, din care și-au formulat cunoscutul „automatism psihic”, cât și de importanța psihanalitică a visului, ca o chee a vieții inconștiente, pe care au cultivat-o în chip exclusiv.

Și nu numai în teoria lui Freud găsim rădăcinile acestei erori estetice; psihologia generală mai veche o alimentează și ea din belșug. Căci visul este spontan, e liber, e irațional și exagerat, așa cum cer poezii romantici să fie „inspirația”.

Origina identificării stării de vis cu

starea de poezie este așa dar teoretică.

Asemănările pot merge chiar mai departe. Starea onyrică se consumă rapid ca și starea lirică; are mișcare independentă și nici un concept intelectual nu intră în compunerea ei de imagini.

Dar oricâte raporturi ar fi între ordinea poetică și dezordinea onyrică, fapt este că devastarea produsă de ideea asemănării lor în câmpul literar rămâne fără precedent. Și azi, după ce furia suprarealistă a trecut, apar în toată limpezimea scopurile urmărite de această mișcare literară anarhică.

Fără îndoială, suprarealismul a fost o școală în primul rând a distrugerii.

Pornind din dadaism, s'a putut crede un moment că, spre deosebire de furia destructoare a părinților, suprarealiștii urmăresc altceva și anume adevărul inspirației poetice. După dezvoltările ulterioare ale mișcării lor, ei continuă însă opera anarhică a dadaștilor și o dezvoltă, mutând-o chiar pe teren social. Căci în *Second manifeste...*, Breton trece din domeniul pur literar în cel social, făcând o profesiune de credință revoluționară. Și se înțelege că nimic nu mai este de discutat cu scrii-

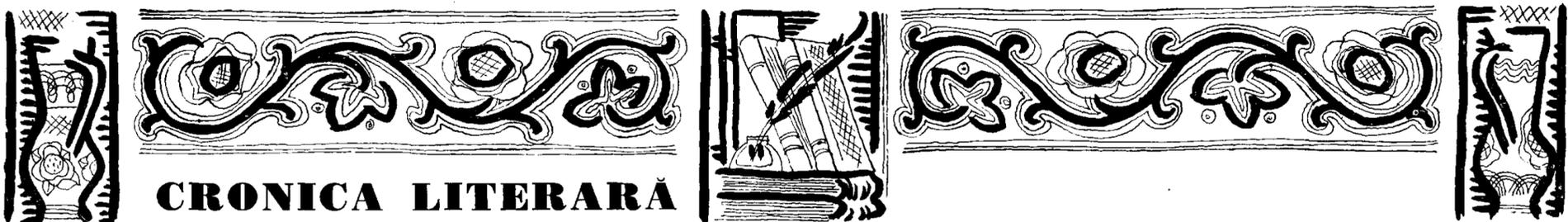
torii cari nu mai sunt scriitori.

Totuși, dacă suprarealiștii potrivit instinctelor lor de anarhie au cultivat stările onyrică pe latura de incoerență și libertinaj, nu însemnează că între vis și poezie nu este nici o legătură.

Lăsând de o parte lumea de imagini, care priește atât uneia cât și alteia, rămâne totdeauna de dorit ca poezii să se simtă, când compun, stăpâniți în întregime de imaginile lor ca și omul care visează — de visele lui. Cine nu poate observa asupra lui însuși această putere exclusivă a onyricului? Visul se întovărășește întotdeauna cu un sentiment de plenitudine, pe care numai marile opere poetice îl mai suscită.

Fericirea ca și nefericirea, în vis, sunt copleșitoare. Un câmp înflorit sau o fiară care ne urmărește devin, pe planul onyric, imagini cu totul absorbante, după cum *Luceafărul* lui Eminescu face pe orice cititor, în momentul lecturii, indisponibil.

Intre „poetic” și „onyric” vor fi existând analogii de mecanică internă sau de natură, dar coeficientul de instrucțiune al viselor, pentru poeți, stă în caracterul lor de plenitudine.



CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANEU

Teodor Al. Munteanu : „Viori de lut“ Poeme, „Bucovina“, 1938

Odată cu prezentarea volumului de poeme al d-lui Teodor Al. Munteanu, ne vom îngădui să facem câteva considerații asupra unei categorii din lirismul românesc nou, format de după 1930. Categoria este a poezilor tineri de proveniență rurală, ale căror producții înfățișează un dublu aspect, al evocării vieții începute în sat și al sensibilității dezvoltate prin intrarea într-un mediu orășenesc. Situația aceasta nu este lipsită, am spune, de anume avantajii. Memoria vieții rurale, copilăria, peisagiul, ansamblul de forțe morale și naturale, sufletul oamenilor de lângă pământ, constituie pentru poet un dat, un material asimilat definitiv, o existență sigură, despre care nu se poate în nici un chip îndoi. Tot ce își aduce aminte, s'a desfășurat aieve, într-o lume care a apus, — e drept, — dar care n'a murit spiritual, fiindcă o asemenea moarte nu e posibilă. Dimpotrivă, rămasă numai în spirit, această lume capătă o calitate poetică, adică cere dela sine să fie exprimată liric! Simpla evocare a ei, în amintire, nu poate fi decât manifestarea unei sincerității lirice:

*Priete-ne, adu-mi aminte
De Moldova noastră nesfârșită ca o așteptare.*

*Mi-e dor de mama,—caldă sârbătoare,
De amurgurile de altădată,
De fântâni cu ciuturi albe
Și cumpene până la cer,
De culesul viilor,
De porumbul verde,
De cirezile întârziate pe coastă,
De salcâmi bătrâni,
De lanurile copilăriei
Și de crâni claselor primare.
Scutură-mă în pumni nopțile satului,
Să le beau, Mi-e sete...*

(Popas, 12)

Pe lângă ceea ce poartă în suflet, din faza vieții sale rurale, poetul nu mai are nevoie să inventeze, sau să amplifice altceva. El nu se găsește în situația de a-și crea o lume poetică, de a-și croi în realitate o viziune, fiindcă perspectiva există înapoi, ineputabilă sufletește. Ea nu se sprijină teoretic pe nimic, ci trăiește prin legătura tacită cu trecutul, — prin ceea ce poetul declară că simte ca „dor“ și „sete“. Lirismul sorbit din această sursă biografică nu are nimic structural cu tradiționalismul, care este o răsfrângere teoretică asupra orizonturilor de viață rurală, pornită cu argumente din esența culturii. Tradiționalismul pot să nu aibă origină rurală! Se poate susține de altfel că ei nu intră în substanța fenomenului vieții de lângă pământ, și că construcția lor poetică s'ar sprijini pe concepte mai generale, cum ar fi acela al sensibilității primitive, al purității naturale, al autenticității folklorului, etc., etc. Creația care exprimă o biografie rurală, nu se bizize pe nici o abstracțiune, ea este un dat psihologic, este dor și sete. Sentimentul general din care se alimentează este de natură tragică. El implică ireversibilul. Intre prezent și trecut se află soluția de continuitate a morții. Ceva a murit din moment ce a fost cu puțință o nouă viață, cea orășenească, cu totul deosebită de prima, care nu se mai poate reinvia prin experiență. Ea nu mai este vie decât în spirit, acolo unde spre a fi viu ceva, trebuie să moară în realitate. S'ar zice că s'a renunțat la viața copilăriei, numai spre a avea prezența ei în spirit, nealterabilă. O astfel de prezență a unei vieți la care s'a renunțat, în realitate, este însă durere, este o povară de neliniște! Dragostea însăși este suferință, depindă dragostea mamei. Mama poetului este cea mai chinătoare din amintirile rămase dincolo, în lumea la care a „renunțat“, și pe care n'o mai vede decât ca peste un mal de prăpastie.

Mama este dorul cel mai cumplit, ineputabil :

*Deseori, când streșinile sfarmă cântec
greu,
La fereastra nopții unde's treaz
numai eu,*

*Iar salcâmi uzi
Iși clatină încet candelabre de licurici,
De parcă auzi foșnetul veșniciei,
Gândurile-mi frânte se'ndreaptă
spre tine,*

*Ingenunchind smerit
La altarul vorbelor senine
Și-al bunătății dumnezeiești altar,
Asemeni lunii de var
Ciuruită de nori, căzută la hotar.*

*Chipul tău blajin ce-l ții închis
In adâncul sufletului
Ca pe un vis,
Mă mângâie și mă'ndrumă,
Imi scutură răsul de brumă,
Pe crengile plânsului
Tu-mi altoești
Meri domnești
Și flori de baladă.*

Insuși portretul pe care d. Teodor Al. Munteanu îl face mamei, este o confesiune, mărturisind prin aceleași cuvinte, drama instrăinării:

*Tu ești plămădită
Din aluat ceresc și din eterna voie;
Privirea ta duioasă, obosită,
De vremuri și muncă ne'nteruptă,*



Teodor Al. Munteanu

*Din altă lume pare ruptă
Imparte pretutindeni pace.
Tu n'ai urit pe nimeni: nici nu știi, nici
nu poți;*

*Iubirea ta se desface
Ca un răsărit de soare peste caiși ne-
copti.*

*Adevărul numai la tine l-am găsit,
Tu mamă, tu singură în viață nu m'ai
amăgit;*

*Deaceia, poate, icoana ta bătută în
strămoșesc ban,
Răsare tot mai sfântă și o înfloreste fic-
care an.*

Scrisoare deschisă, pag. 73

Avantajul de care am pomenit la început reiese și din caracterul de absolută sinceritate al poeziei. Lirismul d-lui Teodor Al. Munteanu este sincer prin el însuși, de o sinceritate elementară oarecum, ca al elegii frunzelor în galbenite toamna, de exemplu. De aci gingășia și tonul pronunțat în surdina, aceste acorduri delicate, cernite cu melancolie.

Ce expresie poetică găsește autorul pentru experiența sa de viață din a doua etapă biografică? A început într'adevăr un traiu nou, viguros, de luptător intelectual, care are destulă energie spre a-și fixa noi rădăcini de adaptare? Înțelegem că viața rurală o cântă elegiac, fiindcă este un domeniu la care a renunțat, din care a ieșit fără întoarcere.

Avem în literatura noastră cazul fericit al unui poet, care a găsit în viața de translație orășenească, un mediu de rapidă adaptare: d. N. Crevedia. În ultimul volum de poeme „Maria“, d-sa slăvește căsnicia ca pe unul din stările euforice pe care i l-a adus orașul, după ce mai înainte cântase, confortul banului, al gloriei, al tehnicii. Orașul croește alte dimensiuni traiului. În locomotivă cu aeroplanul, în spectacolele de artă, în toate achizițiile științifice și culturale, d. N. Crevedia găsește un material plastic îndestulător, spre a făuri o nouă lume de evoluție. Se pare că acesta este mersul firesc, pentru structurile tari, substanțiale. Adaptarea dovedește esențialitatea. Dar nu totdeauna neputința de adaptare învederează lipsa de substanță. Mai este evadarea în fantastic, în care caz lumea trăită aieve, devine câmp de transfigurări, proces mărturisit de opera lui Creangă întreagă. S'ar mai putea da seamă că din incapacitatea de adaptare se se ivească o sensibilitate originală, profundă, un lirism tragic incăpător pentru un mare talent poetic.

D. Teodor Al. Munteanu, fără a participa la categoria poezilor „adaptate“, ca d. Crevedia, își soarbe energia din trecut, orașul neoferindu-i

Nu însuși Paul Valéry, poetul francez cunoscut, nu oare el susținea că la începutul tuturor lucrurilor a fost Fabula; în acest sens că orice cauzalitate a lucrurilor, orice principiu al lor, nu e decât o invenție fabuloasă.

Poezia fiind un mit ea nu poate decât dispăre prin prea multă precizie, fiindcă fantomelor le e teamă de lumină. Poezia mai cu seamă nu trebuie judecată după aceleași criterii ca proza.

Mult mai veche decât romanul și decât toate genurile literare, poezia naște cea dintâi alături de credința într-o lume viitoare, alături de muzică și dans, la toate popoarele cu mari energii spirituale. Indienii și vechii Eleni au ridicat-o pe culmi pe care milenii de cultură ce ne despart de ei, n'au reușit s'o urce mai sus.

Dar lăsând uitării istoric cât de succint al unei poezii comparate, pe sama tratatelor de istorie literară, mă voi mărgini doar azi, să subliniez vădită contradicție ce există atât de pertinent în secolul ce trăim între viața mecanizată a lui, și elanul spre o mai mare și mai răspândită spiritualitate a omului modern.

HOMO FABER

Realismul confortului deci, viteza cu care viața trebuie trăită, pofta de „juisări“ prea mari și de suprafață, opune modernismul vieții academismului considerat ca îmbătrânit al lumii vechi.

Pare deci lupta între libertatea lumii individuale, și cererile lumii colective. Dacă pentru reliefaarea acestor fapte am lua ca izbitor exemplu doar felul locuințelor noastre continentale mai mult sau mai puțin modeste și oceanul acelor orașe „zgârie-nori“ al Statelor-Unite ale Americii am putea pătrunde mai adânc în prăpastia ce desparte omul de azi de oamenii viitorului; două umanități am putea spune.

Un eseist și mare francez Le Corbusier, un entusiast al Americii dar și un negator al drumului arătat de ea umanității, în volumul său „Voyage au pays des timides“, face o admirabilă paralelă între lumea veche și cea nouă, în slujba mașinismului.

Încă hrana trebuitoare unei noi creșteri:

*Brazdă proaspătă, brazdă sfântă, brazdă
străbună,*

*Păstrătoare de datină și îndemn,
Lasă-mă să te sărut, cucernic semn,
Buzele-mi uscate asupra ta să pună,
Lasă-mă să ingenunchiu încet lângă
tine,*

*Să te'mbrățișez și să te strâng ca pe o
icoană,*

*Să-ți beau apoi toate ulcioarele cu vi-
goare pline*

*Gându-mi să se dospiască'n miros de
pământ și'n mană.
(Eternitate, pag. 17).*

Mai rămâne să dăm exemplu din producția isvorată din sensibilitatea nouă, orășenească, la al cărei teme ar sta în primul rând tristețea neadaptării. Sub acest raport poezia d-lui Teodor Al. Munteanu este cu totul pilduitoare! Puține culegeri de poeme transmise lectorului atâta amărăciune, ca viorile d-sale de lut. Cântecul pământului, în evocare, este melancolic, dar viața orășenească se desfășoară într-o măcinare și mai dureroasă, din care poetul nu se poate descătușa, ca dintr'un ocol de moarte. Deocamdată n'are nicio putință de evadare:

*Aș vrea să-mi prind în palme chipul
cu jarul gurii să-l desmierd
Să'nalt spre ceruri jurăminte
că niciodată nu-l mai pierd
Ș'ingenunchiat la poarta arsă
în vatra anilor pustii
De lacate să-mi sprijin fruntea
și să le spun ce jale mi-i.
Să mă cerșesc sau de se poate
prin luptă dreaptă să mă fur,
Din nou să fiu cu mine-alături:
un petec împede de-azur.
(Descătușare, pag. 36).*

Poezie de accente, de exclamații și sinceritate totală, culegerea de poeme prin care debutează d. Teodor Al. Munteanu atrage suficient atenția și stima noastră spre a-l socoti printre tinerii poeți de azi, în a căror vocație avem încredere. Autorul se găsește desigur la o răspântie dificilă. Problema evadării sau a adaptării este destul de importantă pentru o carieră literară. După chipul cum o va rezolva, își va mântui talentul.

„Zgârie-norii voștri sunt totuși prea mici“, a spus el coborând pentru prima oară la New-York, primul oraș al lumii. A vrut prin aceasta, cu siguranță, să insinueze că americanii totuși n'au uitat în destul sufletul, poezia lumii vechi. Fiindcă dv. știți că stilul e singur lirism, prozodie, el se exprimă nu fără de o fină ironie față de acești zgârie-nori: Este catastrofă féérique! Legile armoniei clasice n'au ce căuta, poezia și toată tradiția ei. Totul aci e opera mașinii și a mecanismului. Stilul arhitectural reflectează mai puțin linii arhitectonice cât conceptul de spiritualitate al epocii respective, al societății ce a lucrat clădirea. Gândiți-vă la o culă românească și apoi la un castel medieval francez, la o moschee arabă și la un templu grec. În fiecare din ele e și numai o simplă formă, dar poezia și sufletul unui veac.

(URMARE DIN PAG. I-A)

Au aceste construcții o spiritualitate a lor? Fără îndoială, și tot fără îndoială afirmăm că tot mașinismul modern a fost incapabil să dea acest suflet al unei națiuni oglindit sub forma lui de legendă în conglomeratul unui material arhitectonic.

Dar totuși acest prea plastic exemplu nu ne servește decât să vedem cum tot restul omenirii americane nu se poate complăce și recunoaște decât în trepidațiunea acestui confort, în care oamenii devin simple numere, sufletele fiind cât mai mult uniformizate, standardizate.

Astăzi, din nefericire pentru poezia sufletelor noastre, către felul acesta regimentar și numeric, tind cât mai intens civilizațiile noastre europene.

Sufletele alese, simțind un gol, se întristează de acest elan mistic tot mai scăzut, iar arta din această cauză tot mai simplificată pentru gustul unui public ce nu mai pricepe azi decât ceea ce înseamnă confort, se naște și ea tot mai întinată de elemente naționale sau de alt ordin decât al experienței noastre, de mare și adevărată artă. Arhitectura, sculptura (monumentele), poezia uneori, iau aspectul industrializării lor, al fabricării ușoare și în serie.

Poeții fac lucrări ciclice, sculptorii monumente după același prototip, fără să mai vorbim de cutiile arhitecților. Omul poeziei pare că rămâne tot mai ascuns aceluși patriarhat bucolic când toate fenomenele naturii le privea cu teamă, cu spaimă unei, transformându-le în lu-

cerebralitate nu prezida la făurirea atâtor opere.

Totul era patronat de timp și de mi-gală de dorul desăvârșirii și nu de graba editorului înțefit de cereri. Viața curților plină de belșug și lux, intrigi, războaiele cavaleresti în care eroismul își putea rosti cuvântul, erau tot ce trebuia ca mediu nașterii unei copioase și adevărate arte. Azi toate au fost schimbate pe o lipsă de misticism, multă incompetență, scepticism, acolo unde ea întâmplător s'ar găsi.

Epoca noastră pare tot mai acaparată de inginerie de tehnică-mecanică, în care nu se urmărește decât voluptăți truștești, maximul de viață animală cu minimum de efort posibil. Cu reper-cusuni în viața artelor, acolo acest fel de a o înțelege ia numele de arivism.

Evident că trepidația motoarelor, energia gazelor, ce ne proiectează când în strato-sferă când în fundul pământului, electricitatea cu derivarea minunilor ei, toată mecanica cinematică cu a ajuns să realizeze viteze de corpuri cerești, toate aceste forțe stăpânite de om și exilate în expoziții de tot felul, au dat incontestabil încredere omului dar l-au secătuit, l-au blazat de nevoia lui de frumos, de supra omenesc, de miracol.

Toate acele sentimente nobile, altruiste, cu care umanitatea s'a fâlit timp de secole: sentimente estetice, amoroase în sensul superior, religioase, etc. se văd azi tot mai încoțite mai anihilate de un spirit global uniform: realismul practic, sau, în alte temperamente mai cerebrale, cu sentimentul neliniștii și al disperării.

Rămâne impresia că minunile științei blazează lumea față de realizările și posibilitățile artistului, arta, prin esența ei chiar, neputând rămâne o veșnică nouă descoperire fără de nicio legătură cu trecutul. Intelectualitatea scăzând, viața atelierului sau a școlii fiind tot mai îngreunată pe de altă parte, muzele tineretului își caută mulțumirea azi tot mai mult în sbenghiu sportiv.

Acest lese-arte am putea spune e și una din cauzele atâtor școli noi de artă la intervale așa de mici, a polemicilor tot mai inverșunate de cum trebuie și ce trebuie să fie arta, a felului cum trebuie imaginată o poezie să aibă cât mai mulți cititori, etc.

Partizan al senzației, al vieții deci senzuale, al materialismului cât mai feroc, cu realismele lui cele mai degradante, cât de ușor e azi să constatăi morală dublă, sau o morală în vacanță; homo faber rămâne pentru sarcăcia sufletului lui, tot mai strein efluviiilor poeziei.

Poezia la rândul ei se lasă străbătută tot mai mult de ceea ce se chiamă tehnică, adică luptă de cuvinte, sintaxă, elipsă, etc., în dauna inspirației naive și sincere, a sentimentului tot mai înlăturat.

Poezia ca o statuă de marmoră tot mai mult învăluită de doliu, pare că se clatină cu vorbele pe buze ale marelui poet: „Dece nu m'aș legăna dacă trece vremea mea“.

Cine știe însă dacă tot răul n'are drept efect un bine real, prezent sau viitor. Fără baloane de oxigen, fără căștiguri de niciun ordin, departe de trivialitatea și incompetența marelor masse, cine poate afirma că această izolare splendidă, nu e tocmai bine-făcătoare măreției ei mândre.

În această singurătate, în această depărtare de câștigul imediat al prezentului, căutându-se pe ea tot mai mult își va găsi poate în această pustietate izvoarele ei cele mai limpezi.

Lumea trăiește azi condusă de doi mari titani cărora le dăruiește tot sufletul toate aplauzele ei: *Titanismul și Actualismul*.

Pentru ca ceea ce creem noi azi să aibă sorți de mare răsunet de reclamă nepălită trebuie să împlinescă aceste condiții: să fie disproporționat de mare: O statuă colos, un roman sau poem în 3-4 volume, un zgârie-nori, un vapor cu proporții de oraș, etc. 2) să fie oricum, dar de actualitate. Înțelegeți prin aceasta ceea ce n'a mai fost, ceva de care nu s'a mai auzit, etc., mereu *Alt-ceva*.

Tocmai față de acești monștri cu picioare de lut, esești și filozofi precum un: Berdiaeff, un Kaiserling, se arată foarte neliniștii.

Așa cum am arătat, față de aceste capricii ale timpului nostru, artistul pare a se izola tot mai mult, oglinindu-se doar pentru el, sau pentru adevărații cunosători în apele limpezi ale sufletului lui.



Mihai Moșandrei

mina imaginației lui în *simboluri și mituri*. Sufletul părea o antenă gata să vibreze la prima impresie sau senzație, ca impresia să fie repercutată apoi cu vibrări de clopot. Totul se petrecea între Paradis și Infern. Când tirania cosmosului îi dădea un pic de răgaz își organiza liber o poezie de elan și contemplație. Versurile fecundau odată cu holdele, cu pomii ce înfloreau, cu apele mărilor ce primăvara se linișteau. Pământul, huma din care Creatorul ne-a plămădit, acel Alma Mater al anticilor, era foarte aproape de inima poetului vechiu.

Acel *Eu* nou tăsnit din liniștea trupului, din contemplația nestânjenită a sufletului, a dat istoriei: Miracolul Elen. Renașterea, arta mare a Franței din sec. 17, 18 și 19.

În aceste timpuri vechi de altfel artistul nu-și arunca opera lui unui vulg necunoscut și anonim, ci în cercurile curții monarhilor, unde rafinații cunosători forfoteau. Aceștia nu preocupă, ca și monarhul, nici sprijinul moral și nici pe cel material, punându-i pe artiști la adăpostul tuturor nesigurăților zilei de mâine. Totul creștea într'un naiv rusticism plin de exuberanță atunci când o pură și autentică

M'am dus la Sanda, mai mult mină de bolnăvioasă dorință de a mă răsbuna într'un fel pe Adela. Sanda, cred că mă aștepta pitită după perdele, căci nici n'am apucat bine să apăs pe butonul soneriei și îndată mi-a deschis ușa.

— Credeam că n'ai să mai vii! mă întinpină, întinzându-mi mâna.

— Veneam chiar dacă nu mă chemai, căci astăseară plec!

— Serios? Ne urăști chiar atât de mult?

— Nu urăsc pe nimeni. Dar trebuie să plec, căci altfel mă pomenesesc dezertor! Și n'as vrea chiar așa să-mi fac debutul în militarie!

Urcăm o scară. Sanda merge alături



de mine. O văd parcă mai stăpână pe sine, decât am știut-o până acum. Poate fiindcă e acasă la ea, sau poate fiindcă nu se știe observată de alții ochi în afară de ai mei. E îmbrăcată într-o rochie albă, strânsă pe talie cu un cordon negru și în semi-intunecimea scării pare că lunea. Scara se continuă și antrenat, vreau să pornesc înainte.

— Nu... Nu te grăbi!! Am ajuns!!
Și cu un gest rotund îmi deschise o ușă, și-mi spune:

— Aici!!

Pătrund într-o odaie înecată într-o ploaie albastră. Tapetul, perdelele vapoase, fotoliile, toate sunt albastre. Doar mobila e de culoare neagră, ca și pianul care stăpânește colțul de lângă fereastră.

Lumina, tot albastră, plouată discret de sub abajur, adună parcă buchețe de taină și le împrăște prin ungherele camerei.

— Să nu te surprindă că-i atâtea albastru la mine. Iubesc însă mult culoarea asta! M'as simți însingurată dacă mi-ar lipsi!!

— E și odihnitore! adaug eu. Cer și poezie!

— Mda! Mai mult cer și mai puțin poezie!

Și râde. Nu știu, e poate primirea intimă de vină sau înlăturarea oricărei formule de convențional, dar mi se pare acum că am în față altă ființă, nu fata pe care am dăscălit-o cu tot felul de ineptii filosofice, în toată după-amiaza aceia, hoinărind pe malul Borcii. E mai sprintenă, mai plină de viață, mai aproape de mine.

Sub un pretext oarecare mă părăsesc. Rămânând singur, constat că m'am lăsat prea mult antrenat de dragălăsenia ei, intrând îmbrăcat. De aceea caut să găsesc un cuier în antreu, unde îmi las paltonul, pălăria și fularul. Aproape că mă felicitez că n'am avut garloși, căci altfel aș fi intrat cu ei.

În cameră mi-atrage atenția bibliotecă, așezată în fund. Dar în fața de a trece în revistă cărțile scrise cu litere aurite pe cotar, mă opresc în fața oglinzii și mă examinez. Sunt mulțumit de înfățișarea mea. Și totuși n'am venit ca să plec.

Biblioteca e în curent cu toate noutățile literare franceze și românești. Încerc să deschid ușa dulapului, lucrul admirabil din nu știu ce fel de lemn, dar e încuiată. Deaceia găsesc că-i mai nimerit să fac un recapitulativ vizual.

Odaia Sandei strălucește printr-o desăvârșită ordine. Dacă n'ar fi patul așezat în mijlocul ei, aș crede mai curând că nu-i un dormitor, ci un salon. Sunt sigur că s'a îngrijit personal de aranjamentul ei, știind că astăzi are un mosafir. Altfel n'ar fi totuși atât de meticulos aranjat. Și mă simt oarecum mândru că Sanda mi-a dedicat această atenție. Totuși nu prea-mi place. Ordinea răspândită aici îmi impune. Nu mă pot mișca în voie. Parcă mă urmăresc toate obiectele.

Deschid pianul, căutând să ghicesc pe dantura albă, nota la. Încercările mele sună sparte. Notele sar ca niște păsărele speriate și nu le las mult timp șorbul prin cameră: imediat le omor, în lumina albastră.

Sanda a intrat pe nesimțite, cu un întreg bufet purtat de o servitoare care mă privește cu ochii mari. Noroc că închisesem pianul, căci ar fi pretins, poate, să-i cânt.

Tava cu bunătăți de tot felul o așează pe un tabel în vecinătatea bibliotecii.

FLĂCĂRI

de DAN BALTEANU

Iată alt lucru care nu-mi place! De ce adică să mă îndoape? Nu mi-a plăcut niciodată să fiu tratat. Obiceiul asta, (deși n'as putea să lămuresc de ce) îmi face și silă și mă și intimidează. Mie îmi place să mănânc fără să țiu seamă de etichetă și de instrumente, ci simplu, ca la noi pe Bărăgan. Uite! de pildă acum: habar n'am cum să mănuc deosebitele ceanice, farfurii, clești, cutii.

— Dacă știam că venirea mea dă naștere la un festin, n'as fi venit! rostesc eu cu oarecare reproș în glas.

— Nu-s eu de vină! Obiceiul pământului! Și-apoi nu e festin, ci un modest ceai!...

Noroc că mă servește ea, căci altfel n'as fi știut să mănuc toate aparatură acestui „modest”, dar „complicat” ceai. Mănuțele fine umblă grăbite printre porțelanurile albe. Ea pune zahărul și mă îmbeie, dacă nu-i prea dulce, să mai iau.

Sanda nu pare cătuși de puțin stingherită. E aceeași fată pe care am cunoscut-o în seara sărbătoririi ei. Dar asta seară ochii ei au mai multă strălucire. Atunci poate fiindcă era emoționată și silită să se împartă între atâția mosafiri, sau poate fiindcă eu mai aveam ochi și pentru altceva, nu mi se păruse atât de dragă așa ca acum. Observez la ea chiar o dorință de a se ști plăcută.

Sorbim ceaiul aromat, ronțând pișcoturi.

— Îți plac pișcoturile? Sunt făcute de mine! Ei, poftim: „îmi plac pișcoturile?”. Și dacă-mi plac? Trebuie numai decât s'o laud? Mie nu-mi place să aduc elogii cuiva în față, chiar atunci când ele ar fi sincere. N'am destulă convingere în mine, ca să fac pe celălalt să mă creadă, și-mi pare că-s fals. Deaceia tac, îi zâmbesc și ronțai mai departe pișcoturile, care, orice s'ar zice, sunt delicioase.

— Fetele Negreanu știu c'ai venit la mine?

— Da... Oare nu trebuiau să știe?

— Ba da!!! Dar n'au zis nimic?

— Ce puteau zice?

— Te rog să crezi că nu încerc să te ispitesc! Însă eu nu prea am obiceiul să invit lume la mine. O! Și sunt atât de felurite gusturile și atât de pretențioase aici în provincie, încât e o adevărată problemă. Și-apoi trebuie să presari peste anumite repulsii firești, o intimitate care-mi repugnă și care banalizează. Nu mai prezinți atunci ineditul pentru ceilalți. Căci acești „ceilalți” vin în casă mai mult ca să te spioneze. Și mie nu prea-mi place să mă știu cercetat. Te-am întrebat asta fiindcă am bănuț că știi că în acest oraș sunt considerată ca o ființă aparte.

M'au și botezat: călugărița. Pentru aceasta ochii orașului mă urmăresc și sunt sigură că venirea d-tale la mine, va deveni în curând un fapt public. Dar n'are importanță!...

— Fetele n'au zis nimic! Cel puțin față de mine!

— Bănuiesc că s'or fi supărat. Mai ales că Adela care este oarecum îndreptățită.

— Te asigur că dacă e vorba de îndreptățit și nedreptățit, Adela nu are de ce să se socoată într'una din aceste categorii.

— Cu toate acestea, cred că n'ai dreptate! Te-am chemat ca să-ți cer o explicație.

— Iar vreo complicație?

— A, nu! Nici o complicație. Voesc să lămuresc doar o mică neînțelegere...

— Anume?

— O observație făcută de mine pe care vreau s'o verific. Dar nu ț-o spun acum. Să mai mă obișnuiesc cu prezența d-tale.

— Atunci... să ne obișnuim!

Râde. Ochii ei negri par mai mari, mai frumoși, mai strălucitori.

— Ai dreptate! Să ne obișnuim. Mai ales, să ne cunoaștem. Căci d-ta ești un semn de întrebare!

— Știu! Și d-ta ești pentru mine o problemă.

— Nostim! Atunci ne-am adunat pentru a ne rezolva reciproc! Crezi că vom reuși?

Sanda mă privește cu îndrăzneală. De abia acum, uitându-mă la ea mai atent, observ că are gură frumoasă și că umerii, deși slăbuți, se adună lângă ciucurele alb, deasupra sânilor, într-o linie perfectă.

— Totuși eu nu încerc o rezolvare... Vreau numai să lămuresc ceva. Vezi, eu nu prea sunt meșter în întortocheri. Am un obicei, pe cât de nelalocul lui, pe atât de natural. Îmi place să discut direct, fără prize lăturalnice.

— Ce dracu mai putea fi oare?

— Noi, urmează Sanda, ne-am cunoscut în seara aniversării mele.

— Exact! Iau eu o atitudine degajată

— Imi fuseseși prezentat de surorile

Negreanu, în tovărășia cărora veniseși. Și felul d-tale de a fi și de-a antrena, mi-a plăcut. M'am lăsat dusă de plăcerea de a fi sărbătorită și de a fi croina serii.

— Nu cumva regreti?

— De ce nu mă lași să termin? mă muștră ea.

— Iartă-mă, dar mi se pare că sunt invinovațit că ași fi abuzat de prietenia d-tale, în ce fel nu știu!

— De ce n'ai răbdare? Nu-i așa! Lăsa-mă să vorbesc!... Te-am acceptat, urmează ea, fiindcă erai vesel și nu banal ca ceilalți. Dar târziu am observat că ți-am fost uneltă!

— Uneltă? În ce fel?

— M'ai întovărășit în seara aceia, ca să chinuiești pe Adela.

Am plecat capul! Era adevărat...

— Te rog să nu consideri asta drept un reproș! Da, dar eu aș regreta că te-am întrebat. Dar am impresia că Adela te iubește și că o iubești. Și-atunci nu'nteleg de ce vă chinuți?! E în asta o voluptate a iubirii?

I-am prins mâna și-am privit-o fix.

— Domnișoară Sanda, mă simt vinovat. Vinovat, fiindcă dac'aș căuta să mă apăr, ar trebui să afirm anumite chestii care nu ș-ar afla locul.

— Un singur lucru te rog... Adela mi-e dragă! O iubesc mai mult ca pe oricare fată din orașul asta. Prietene nu suntem. Eu n'am nici o prietenă. Însă admir pe fata asta fiindcă întotdeauna știe ce vrea, știe să lupte și să biruiească. Și n'as vrea să fiu tocmai eu aceia care...

— Nici nu poate fi vorba de asta!...

Te rog să mă crezi! A fost ceva... O nebulie! Da, absolut o nebulie, de care m'am vindecat subit. A fost deajuns un simplu gest, să se sugrumo un vis. Ce sugestiv motiv pentru un poem! Dar nici de așa ceva nu mai poate fi vorba.

— Nu cumva sunt eu de vină?...

Iată o întrebare pe care nu mi-am pus-o și la care nu pot răspunde, căci nu pot defini ce simt pentru Sanda. Totuși ochii ei negri, au acum mai multă lumină ca oricând, puterea lor mă ține încântat!...

— Domnișoară Sanda, mi-ar fi penibil ca să aștern eu, funingine pe simpatia d-tale pentru Adela... De aceea sunt mulțumit că disează plec...

— Chiar pleci sigur?

— Absolut sigur.

A rămas gânditoare. Tăcerea scoborită e atât de grea, încât mă simt prăbușit. Îmi pare rău că Sanda va rămâne cu o amintire urită despre mine. Aș vrea s'o conving că nu sunt așa cum m'au arătat fațetele, dar cum să fac! Nu, singura soluție e să plec cât mai curând din orașul asta, fără să țiu seamă de nimic.

— Aș putea să te petrec și eu la gară? N'am putut pe nimeni până acum!

— Îți mulțumesc, dar plec târziu... 1.40 noaptea!...

Discuția e penibilă. Deaceia încep să-mi frec mâinile, nerăbdător, până când îndrănesc să mă ridic.

— Te grăbești?

— Nu! Dar n'as vrea să-ți ocup timpul!...

— Timpul meu? O! Am prea mult timp, ca să mi-l economisesc. Te rog mai stai! Sunt singură acasă și mama, la plecare m'a rugat, că în caz dacă vii, să te rețin. O să fie greu?

Și mănuțele albe, ca niște crini, îmi suie pe umeri și mă apasă atât cât puterea lor îngăduie.

— Poate te așteaptă Adela. Dar am să-i vorbesc eu... Îi voi spune că te-am reținut contra voinței d-tale! Ești mulțumit?

— Domnișoară, nu sunt dator nimănui nimic.

E atât de dragă! Dacă știi că brutalitatea brațelor mele n'ar speria-o, aș lua-o pe sus și-aș purta-o — fulg — prin lumina albastră. Dar prezența ei nu-mi furnică nici un neastămpăr în sânge, ca atunci când te află singur cu o fată, de care ești sigur că nu s'ar împotrivi unui sărut. Dimpotrivă: o privesc cu ochii mari și din ce în ce o găsesc mai aproape de suflet, mai vrednică să-i dedic un gând frumos, ca unei flori, pe care ar trebui s'o iei că-ți place, dar pe care ție-milă s'o rupi pentru viața ei frumoasă.

Sunt unele tablouri care nu te atrag dintr-o dată. Culoarele nu sunt atât de puternice ca să te isbească. Din contră, monotonia lor nu vorbește direct, nu cheamă. Te oprești în fața lor îndiferent. Dar privindu-le mai de aproape, simți cum încep să crească, să evoace. Și deodată te aduni lângă ele cu toată puterea de a simți. Din toată tăcerea lor evocatoare, rupi fărâma de suflet, pe care artistul a plămădit-o în culoare. Te regăsești cu ele în marea tăcere care le-a zămislit. Și-atunci simți cum te doare ceva: sufletul sau poate nesățutul că nu poți permanentiza încântarea, că nu poți răsturna în tine, ca pe o veșnicie. Ele rămân nepăsătoare în eternitatea lor, dincolo de tine, ca o lumină adâncă cuvântătoare, mai uriașă în tăcerea ce-o deapănă, iar tu o biată

oglină, în care imaginile se șterg ca un abur.

Aceiași impresie o am, stând în fața Sandei, o ființă stearsă la prima vedere, dar întregitoare de farmec, când încerci să-i fii aproape.

Îi prind mâinile suite pe umerii mei, i le cobor încet. O privesc drept în ochi și când ea își leagă pleoapele, ca într'un falfăit de eltre roze, îi sărut amândouă mâinile, pe deplin pătruns că aduc Sandei, cel mai sincer și mai cald omagiu.

Nu știu dacă a jresărit. Căci nu mă interesa să pândesc clipa părăsirii de sine. Știu însă că atunci când privirea ei a întâlnit-o din nou pe a mea, fața îi era iluminată.

— Ce ochi ai! Ochi care știu vorbi, care pot pătrunde! Ochi care pot face teamă... Totuși nu mi-e frică; însă-s prea grei ca să-i pot suporta!...

Deabia a șoptit cuvintele care au curs ca un foșnet de mătasă. Nu vorbe arse, nu scrum. Ci svon. Unduire. Aceiași svon pe care ai impresia că-l auzi, când privești cum lumina amiezilor de vară, joacă năluciri deasupra miriștilor.

— Acum înțeleg de ce suferă Adela!

Nu m'am mai putut stăpâni. I-am cuprins umerii mici și încet am apropiat-o de mine. A ezitat la început, apoi într'un elan svăcnit din adâncurile dărurii, s'a adunat la pieptul meu. Am șarutat-o ușor pe păr, părul acela negru ca o noapte. Târziu și-a ridicat ochii și m'a privit.

— E o nebulie ce facem! O nebulie! șoptește ea.

Dar buzele așteptau ca acel tremurat imperceptibil, brațele suiau — edere — spre grumazul meu...

Am sărutat-o ca un scos din minți.

Am sosit în gară cu o oră înainte de plecarea trenului. Sala de așteptare e pustie. Doar vreo doi trudiți dorm într'un colț, iar alături de ghișeul de bilete picotește un ceferist. Lumina care destramă melancolic un bec prăfuit e ca de candelă. Peronul e complet pustiu. Puțină viață aduce grupul nostru: patru fete și eu. Dar nimic mai mult decât cadența grăbită a pașilor, care sfârșește repede lângă cea mai apropiată bancă.

Sunt trist. Gândul că plec spre o lume complex necunoscută, mi-a coclit sufletul. Acum câteva ore sărutam o fată plâpândă, care m'a petrecut cu doi ochi negri, înotând în lacrimi. Și eram fericit. Acum sunt un necuprins de tristețe, un morman de sgură. Simt toată desnădejdea rupeii, fără să am măcar un gând frumos de care să mă pot rezima. În clipele astea nu văd decât pe mama, pe care acum 6 zile, am lăsat-o în poartă plângând. Deabia acum înțeleg că în plânsul acela stăpânit, am îngropat o lume de iluzii, de prietenii. De-acum sunt al nimănu!

Alături de mine e Florica și apoi în ordine: Ana, Suzi și Adela. Toți tăcem. Poate că și ele gândesc la fel cu mine, fiecare având o lacrimă de ascuns. Adela, de aseară, nu mi-a spus un cuvânt.

— Cred că voi puteți pleca! le spun eu. Nu văd de ce să mai stați. O să vină un tren și-o să mă ia...

— Vrem să vedem și noi trenul! zice Florica.

Deabia a trecut un sfert de oră. Îmi sosesc și doi dintre camarazii care mă vor însoți spre regiment și rămân oarecum mirați când mă văd escortat de patru fete, toate chipoase. Ba chiar mă salută stângaci de tot și trec grăbiți. Ana face o remarcă asupra unuia, care are pantaloni boțiti. Sosesc și cei doi călărășeni; firește că vin direct spre noi, fiindcă amândoi cunosc fetele. U-nul din ei, Aurel Popescu, e foarte bine dispus.

— Ce-ai, mă, frate Botene? mă tutuiește el dintr-o dată.

— Nu vezi? Parcă i s'au înecat corăbiile! completează Ana.

— Ehe! Știu eu! zice Aurel. Orașelul nostru-i cu bucluc. Te-am văzut cu Sanda Mitulescu. Nu te-ai fi observat, dar era pentru întâia oară când o vedeam pe Sanda cu un băiat și încă strein!

— Cu alte cuvinte, surăd eu acru, am făcut senzație!

— Poate chiar mai mult: o victimă! zice Ana.

— O s'o uiți, frate Botene! mă bate Aurel pe umeri, consolându-mă! Să vezi ce fetițe găsim noi acolo! Ru-soaice, nu glumă!

Celălalt, (nu i-am reținut numele), e cam zăpăcit. Îi porecește Mississippi, poreclă ce-l urmărește încă din gimnaziu. E înarmat cu o ladă cât toate zilele pe care singur a botezat-o **coșciug**. Ne face, foarte normal, un inventar al tuturor lucrurilor aflate în el: trei borcane cu dulceață, o pernă, mâncare pe trei zile, cinci cutii cu vax, două kgr. zahăr cubic, cărți de literatură, bocanci, etc. Le înșiră cu o naivitate desăvârșită și trebuie să-l credem, căci altfel ar fi capabil să deschidă tronul prevăzut cu un lacăt ca de magazie și să ni le arate ca un trâmboas Naivitatei lui mă mișcă. Fetele celelalte râd. Adela n'a zis un cuvânt. Din când în când îi aud râsul.

Ce-o fi gândind de mine? Dar Sanda? S'a deschis casa de bilete. Aurel se duce să vizeze foaia de drum. Mississippi fuge după el.

— Și ce-ai făcut băiete la Sanda? mă ispitesc Ana.

— Nimic! Am vorbit, am mâncat pișcoturi, am răs, mi-a cântat la pian!

— Auziți fetelor! Ce ziceți de asta? Așa-i că Sanda ne-a depășit așteptările?

— Da?! În ce sens „duduie?” ironizez eu. Și-apoi crezi că Sanda e obligată să asculte de glasul așteptărilor voastre?

— Dar eu nu te-am întrebat pe tine.

— Puteai foarte bine să nu pui întrebarea în fața mea. Căci mă simt obligat s'o apăr.

— Da?! Ai devenit apărătorul ei?

— Și tu calomnioasă?

— Eu nu calomnez!

— Tot așa și eu. În măsura în care tu înțelegi să n'o calomniezi, în aceeași măsură înțeleg și eu că n'o apăr.

— Ciudat ești astăzi, Dinule!

— Da, da, să știi că într'adevăr sunt ciudat! Nici eu singur nu știu ce vreau. Mi se învâlmășesc atâtea în cap, încât nu știu ce să mai cred despre mine, despre oameni, despre viață. Sunt sdruncinat sufletește. Dărîmat!

— Asta fiindcă te complici inutil! remarcă Florica.

— Îți mulțumesc, Florica. Cel puțin tu m'ai înțeles.

Adela s'a ridicat. Pornește singură spre terasament. S'a oprit. Ce linie perfectă are! Trupul ei e o zidire măiestră de formă și svăcnet. O statuă a desăvârșirii. E mult, mult mai frumoasă ca Sanda. O frumusețe care robește. Și gândul asta mă prăbușește încă odată sub propria mea nenorocire.

Adela a mișcat brațul. Și odată brațul întins, a dat drumul la o puzdere de hârtiuțe, care s'au răspândit în vântul toamnei. Un vis sfărâmat?

Ar trebui să mă duc să-i vorbesc, s'o conving... S'o conving? Dar ce să-i spun? S'o mint? Nu, hotărât lucru, mi-am pierdut capul. Și totuși ar trebui măcar s'o întreb de ce a făcut gestul acesta. Căci sunt sigur că hârția ruptă a fost o scrisoare pentru mine. Cu toate acestea, stau înainte pe bancă, nepăsător, deși-mi plânge tot sufletul. Asta nu mai e ciudățenie, e curată nebulie.

Aurel vine cu foaia de drum, falfăind-o.

— Gata, frate Botene! S'a comis! Acum doar să ne urcăm în țug!

Și râde, de parcă cine știe ce fericire ne-așteaptă acolo unde vom pleca. Adela, cu privirile-n pământ, revine. Sunt sigur că n'am să-i mai văd ochii albaștri.

— Fericiți sunteți voi băieții! zice Ana. Vă puteți permite orice nebulie, trăiți viața cum vi se dă. Uite-cum plecați spre altă lume, plină de surprize. Numai noi rămânem îngropate în orașelul asta, cu toamna și cu plictiseala. Ne depănam zilele așa de stupid, până vine unul care ne cere în căsătorie... Și gata apoi! S'a închis capitolul!...

— Crezi că sunt fericit, Ana? Ca să vezi asta, n'ai aveat decât să cobori în sufletul meu!...

— Nu vorbesc de tine, ci de ceilalți! Tu ești înorat azi! Dar privește-l pe Aurel!

— Crezi că el e fericit? Să-l vezi peste câteva timp. Însă voi, voi da, sunteți fericite. Adică într-o oarecare măsură. Așteptați căsătoria, nu ca pe un jug, ci ca pe o deslegare. Da, da, absolut deslegare. Căci până atunci sunteți roabele societății. Legile ei vă subjugă, vă de-poetizează. Cu câte gânduri frumoase nu gândești la o fată care îți e dragă?! Dar lupta ce se dă în ea între societate și iubire, îți repugnă. Și ne prăbușiți și pe noi! Iată, nu mai departe, cazul meu.

— Vrem să vedem și noi trenul! zice Florica.

Deabia a trecut un sfert de oră. Îmi sosesc și doi dintre camarazii care mă vor însoți spre regiment și rămân oarecum mirați când mă văd escortat de patru fete, toate chipoase. Ba chiar mă salută stângaci de tot și trec grăbiți. Ana face o remarcă asupra unuia, care are pantaloni boțiti. Sosesc și cei doi călărășeni; firește că vin direct spre noi, fiindcă amândoi cunosc fetele. U-nul din ei, Aurel Popescu, e foarte bine dispus.

— Ce-ai, mă, frate Botene? mă tutuiește el dintr-o dată.

— Nu vezi? Parcă i s'au înecat corăbiile! completează Ana.

— Ehe! Știu eu! zice Aurel. Orașelul nostru-i cu bucluc. Te-am văzut cu Sanda Mitulescu. Nu te-ai fi observat, dar era pentru întâia oară când o vedeam pe Sanda cu un băiat și încă strein!

— Cu alte cuvinte, surăd eu acru, am făcut senzație!

— Poate chiar mai mult: o victimă! zice Ana.

— O s'o uiți, frate Botene! mă bate Aurel pe umeri, consolându-mă! Să vezi ce fetițe găsim noi acolo! Ru-soaice, nu glumă!

Celălalt, (nu i-am reținut numele

R O D

Creștea în zvâcnit limpid, adânc din rădăcini;
Se'n crucișau în aer săgeți noi de lumini.
Când soarele, în sulți, urca din pise într'alt,
Te regăseai cu iarba mai verde, mai înalt.

Apoi o rază coaptă ținti adânc și cald;
Se înfrâși lăuntric cu seva din tulpini;
Se-aprinse'n aer recea costiță de lumini
Și'n pulberea de aur te-ai răsucit: Herald.

Aștepti acuma rodul, să crească 'n pagini noi
Când toamnele-și recheamă frunzișul înapoi
Și întâmplarea pare că vrea să te învețe
O bucurie nouă, sau poate o tristețe.

C. MUNTEANU

G â n d

Prea macin viață goală
Sub zidurile tale, oraș,
Pe căile tale de smoală
Găsit-am vrășmaș
Omul de smoală...

Jale mi-e de obrazul zărilor
Tăiate părții,
De vrăbiile chircite'n colivii.
De cerul rupt
În felii.

Să mai trăiască oare țara mea dintâi,
Unde rege drept e soarele,
Sfetnici sunt ponoarele,
Cărți cu foi de tâlc, ogoarele:
Buchii ce-și tărăie urmele
Stavele, turmele;
Preoți norodului ce fruntea-și îndoae
Norii cu sânge de ploae;
Ornice clipei de mort și de nuntă
Plopii cu frunza sbătută?

I. CALBOREANU

Pașoptismul românesc

de G. C. NICOLESCU

În Vremea din 31 Iulie 1938, d. N. Davidescu publică un articol. Al doilea pașoptism, în care face unele paralele cu actualitatea. Nu voi căuta să urmăresc constatările în legătură cu prezentul. Socotesc însă că în premisa d-sale se află unele erori care se cer îndreptate. De altfel, pașoptismul românesc a ajuns o formulă, ca toate cele în -ism, care spune atât de mult încât nu mai precizează nimic, dar care, compromisă cum este, tentează să fie utilizată.

Privind lucrurile de aproape, cu răbdare și cu atenție, nu cred că se poate într'adevăr vorbi cu un aer de ușoară ironie despre generația pașoptistă și nici că i se poate imputa de a fi fost vizionara unei himere, de a fi văzut în viitor un refugiu împotriva prezentului, și a necesităților lui care nu pot fi decât practice".

D. Davidescu impută generației pașoptiste de a fi visat realizarea unei utopii cu caracter universal în ultimă instanță, neținând seama de realitățile naționale. Și aceasta, prin forța lucrurilor, întrucât există niște nepuse în lumină „raporturi antinomice între naționalism și între romantism”. Caracterul pur naționalist al romantismului german post-napoleonian mă scutește de a insista în ce privește valabilitatea generală a fenomenului. În ce privește țara noastră, urmărind lucrurile, se va vedea că în fond, dacă facem abstracție de tradiția ce s'a creat formulilor în -ism, atât de cuprinzătoare pe cât sunt

de nelămuritoare, pașoptismul românesc trebuie reabilitat.

Fără îndoială sunt, înainte și după 1848, câteva figuri din cultura noastră care au visat o „Santa cetate”, o armonie socială universală. E suficient să amintesc numele lui T. Diamant, al lui Boliac și, pentru după 1848, al lui He-liade Rădulescu. Dar personalitățile de prim plan cele hotărâtoare în pregătirea latentă și imediată a acestei „revoluții” sau care au activat, chiar sub influență franceză, mai târziu, în mișcarea noastră socială, sunt oameni mai ales de credințe conservatoare, care n'au uitat o clipă să adapteze formula răsunătoare, nevoii dureroase a momentului, punând-o totdeauna în slujba națiunii. Factorii istorici făceau ca pătura superioară a Principatelor să fie instrăinată într'atât încât chiar un strein ca origine etnică, așa cum era Boliac, recunoștea la 1845, în *Curierul românesc*, că adevăratul suflet al poporului nostru, caracterul său național, la sat, nu la oraș este de găsit.

Acest adevăr se impusese cu siguranță întregii generații, dacă un utopist social ca poetul acesta îl recunoștea. Se impunea, prin urmare, cu necesitate acestei generații pașoptiste, care urmărea o regenerare națională mai înaintea unei mișcări sociale (dovadă e că „revoluția” dela 1848 are un caracter național, nu social, în toate cele trei provincii românești), o atenție deosebită pentru stratul cel mai numeros și cel mai conservator al caracterelor etnice, pentru țărâtime. Aceasta se găsea, din punct de vedere social, într'o inferioritate care îi făcea imposibilă colaborarea la consolidarea națiunii. De aici, contaminarea preocupărilor cu caracter național dela 1848 cu cele cu caracter social, care m'a făcut să numesc această perioadă, dintre 1846—1877, perioada național-socială din dezvoltarea noastră ideologică.

Nu se poate imputa însă generației acesteia utilizarea unor formule imprumutate pentru vindecări miraculoase, prin care să fi cvadat „din realitatea stringentă către misterioase idealuri de mai bine viitor”. Cu foarte rare excepții, personalitățile însemnate ale pașoptismului românesc au subordonat totdeauna idealul democratic, care fără îndoială exista atunci, unui ideal de consolidare națională. Și se simțea că, fără o paralelă efortare de a ridica social pătura țărănească, acest ideal nu va putea fi atins.

N'am aici, departe de București unde mă aflu, nici toate însemnările mele, nici posibilitatea de a merge la peiodicele vremii. Din ceea ce întâmplător m'însoțește, dau câteva lucruri care vor lămurii că până și figurile cele mai romantice: Kogălniceanu, Alecsandri, Bolintineanu, au fost dominate tot de

această grijă a consolidării națiunii.

Când la 1848, Kogălniceanu scrie *Deleanțele partidei naționale din Moldova*, el este hotărât favorabil țărâtimei asuprite, pentru care preconizează improprietărea (de care Mălinescu scrisese la 1804), socotind că această pătură e „nădejdea și puterea patriei”. Tot la 1848, în numele grupului revoluționar, incorigibilul romantic care a fost V. Alecsandri vorbește, în manifestul *În numele Moldovci, a oamenilor și a lui Dumnezeu*, la fel cu Kogălniceanu, cerând și o reformă a școalelor „pe o temelie largă și NAȚIONALĂ, spre răspândirea luminilor în tot poporul”. Iar celălalt mare romantic al generației, D. Bolintineanu, în ziarul său din 1848, *Poporul Suveran*, făcea să se publice articole în care țărâtimea erau priviți ca „clasă de oameni de care sunt legate toate interesele noastre... clasa care poartă greutățile țării”, arătându-se că improprietărea este o chestiune morală și NAȚIONALĂ. Iar la 1863, în *Buciumul*, însuși Bolintineanu scrie două serii de articole în favoarea improprietării, punând accentul pe interesul național și dând exemplul Poloniei care, ca națiune, trăgea consecințele neînțelegerii sale sociale. E de răsfait, fără să mai vorbesc de *Invețatoriul poporului*, scos de Cipariu, al cărui prim articol din 12 Mai 1848 este edificator, chiar *Pruncul român*, ca să-ți dai seama cât se adapta cerințelor naționale chiar un democrat utopist cum era C. A. Rosetti.

Să mai amintesc articolul lui Bălcescu: *Despre starea socială a muncitorilor plugari în principatele române în deosebite timpuri*, din 1846, unde se inaugura perioada național-socială și în care se pune, ca una fundamentală pentru națiune, problema de a ridica dintr'o situație de inferioritate morală și materială clasa cea mai numeroasă, socotită nădejdea și temelia țării? Să mai insist asupra atitudinii lui I. Ghica, participant, chiar din străinătate, la mișcarea dela 1848? Este nevoie să se mai aducă dovăzi că Bălcescu și un economist ca Ghica, mai ales acesta, nu evadau „din realitatea stringentă” și că ei puneau, ca și tovarășii lor de luptă, mai romantici ca ei de sigur, totul în slujba unei consolidări naționale viitoare? Sunt necesare dovezi mai multe și mai amănunțite? Socotesc că nu.

Și atunci, reculeși în obiectivitate, cu siguranță că nu vom adăoga cusururilor pe care pașoptismul românesc le-a avut, învinuiri cari nu i se cuvin. Pașoptiștii români vor fi fost romantici și utopiști. Totul li se scuză însă datorită faptului că cea mai mare parte din ei au văzut totul, realizabil sau irealizabil, prin prisma unui ideal național pentru care au luptat cu scrisul și cu fapta.

Căciulata, 2 Aug. 1938.

Muzica

STAGIUNEA LIRICA DELA VERONA

de ROMEO ALEXANDRESCU

Marile spectacole populare de operă, realizate sub cerul liber, au luat, în Italia, un foarte mare avânt. Tendința de generalizare a acestor admirabile manifestări lirice este tot mai puternică și trebuie considerată drept un semn de victorie definitivă a operei în aer liber, contestată sau privită drept o curiozitate artistică în trecut, dar întrunind astăzi sufragiile unanime ale maselor imense de public, care le urmăresc cu înfrigurare.

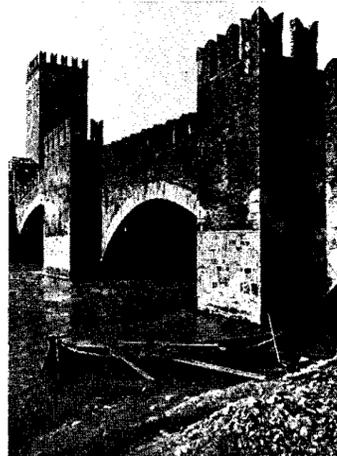
În cadrul evocărilor mărețe al arenelor sau castelelor istorice din felurite regiuni ale Italiei, spectacolele „all'aperto” se desfășoară triumfal, în cât nu numai să corespundă celor mai complexe și mai nuanțate cerințe ale artei, dar și înaltului scop de cultură populară, în vederea căruia, în mare parte, au fost create.

Condițiunile de întocmire a acestui program de uriașă muncă artistică și de înzestrare a marilor mulțimi cu hrană culturală pe cât de binefăcătoare pe atât de ușor de dobândit, sunt uimitoare.

Trenuri populare, vapoare speciale de transport automobil, strâng, la rază ce trece uneori de două sute de kilometri și în schimbul unor sume ce reprezintă cel puțin opt zeci la sută reducere față de condițiunile normale tarifar, miile de persoane dornice de a asista la reprezentațiile în aer liber.

Oficii de găzduire, care funcționează desăvârșit, toate serviciile de informații și documentare necesare oaspeților, colaborarea strânsă între factorii de care depinde viața cultu-

și monumentelor istorice din împrejurimi, sunt gata să împlinescă fructuos vremea zilei, până la sosirea mult așteptatelor seri festive.



Puntea Castelvecchio

În ceea ce privește accesul la spectacole, de cele mai multe ori, taxa de intrare este cuprinsă în costul modest al transportului sau, pentru cei sosiți independent de organizațiile arătate sau pentru localnici, locurile, astfel orânduite în cât să îngăduie vedere și audiere deplină, costă între cinci și douăsprezece lire, existând uneori și locuri rezervate pentru maximum douăzeci și cinci de lire. Se acordă însă însemnate reduceri pentru diferite categorii de public.

Programele, adevărate volume excepționale editate și impecabil redactate, cuprind ilustrații și text imbelșugate, cu analize și material informativ privitoare la întreaga serie de spectacole. Se vând în librării și piețe publice, întotdeauna cu prețul oficial de două sau două lire și jumătate iar ordinea spectacolelor și distribuțiile există notate și pe foliole volante, care se împart gratuit.

În Neapole, Roma, Venetia, Pola (arene) Milano, Ventimiglia, Bologna Cremona, au fost organizate reprezentații în aer liber, de un nivel artistic demn de renumele unic al lirice italiene. Totuși, reprezentațiile din Verona sunt privite și astăzi drept cele mai însemnate în acest domeniu și se bucură de o popularitate fără egal.

Este de altfel și un drept istoric al Veronei, aci inaugurându-se acum douăzeci și cinci de ani, cu o biruitoare interpretare a „Aidei”, opera în spațiul deschis al arenelor, de două ori milenare, ale orașului.

Din acel moment, rezolvarea practică a problemei mult discutată a operei în aer liber, a deschis drum

tuturor inițiativelor în acest sens, reluate după război cu o atât mai înaintată tehnică specială, a cărei desăvârșire, atinsă în primul rând la Verona, centrul inițial al experiențelor, i-a creat o faimă, astăzi mondială.

Verona mai are, față de cele mai multe din orașele italiene ce i-au urmat exemplul, și privilegiul unei așezări excepționale, în imediata apropiere a minunatului lac Garda, cel mai mare și mai bogat în privilegii de munte din întreaga țară, înconjurat de-o autostradă de sute de ori cioplită în stâncă, străbătut de vapoare și înconjurat de vestite locuri de odihnă, recreere și sport.

Dolomiții, care pot fi văzuți, în cele mai impresionante aspecte ale lor, într'o singură zi, cu autocarele feluritelor societăți de turism, aproape de Vicenta, Padova, Venetia, apoi împrejurimile imediate ale Veronei și orașului însuși, de un pitoresc care prin poziție amintește Salzburgul iar prin vestigiile istorice prezintă un rar interes, sunt toate o prindentă pentru vizitatori.

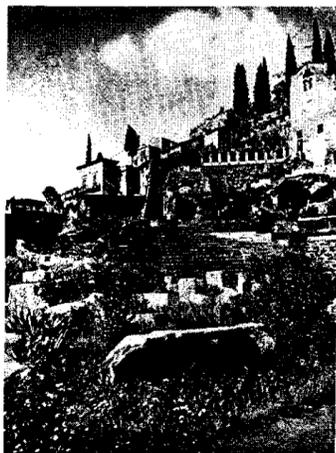
Teatrul arenelor, amenajat în vederea scopului urmărit, cu o neîntrecută iscusință, are o capacitate de peste douăzeci de mii de locuri, în mare majoritate în amfiteatrul colosal de marmoră, astfel moștenit dela strămoși, iar în mijloc, dispuse în cele câteva mii de scaune, care dispar în imensitatea edificiului.

S'au reprezentat anul acesta, — inaugurarea stagiunii de trei săptămâni (15 spectacole) făcându-se cu



Palazzo della Ragione

un fast extraordinar, la 24 Iulie, — Nabucco, Boema, Favorita și Tannhäuser, cu mijloace dramatice și muzicale cu totul excepționale, cărora va fi consacrată o viitoare cronică.



Teatrul roman și St. Libera

rală a orașului, pun la dispoziția vizitatorilor tot ceea ce se poate dori. Expoziții, muzee, colecții, permanente sau ocazionale, excursii, fie de pur turism, fie de vizitare a locurilor

Filă de cronică

Cad gutui de aur și tristeți
Peste anii albi, însingurați;
Pleoape grele, ochi înlăcrâmați
Ctitoresc înzăpește vieți.

Creanga lumii scutură tăceri,
Ară 'n cântec pluguri răzășești, —
Dinspre codrii mândri, haiducești,
Se desprinde chiotul de ieri.

Iar de'ți pleci urechea la pământ
Și cu gândul veacurile'nnozi,
Simți alături pași de vovezoi
Măsurând nădejdi și jurământ...

TEODOR AL. MUNTEANU

La treeratul grâului

Pe a dealului costișă,
O mașină cu sudură —
Priponită și fătâșă —
Stă 'ntr'o bae de căldură.

E mașina cea de treer,
Cu vaporul plin de apă.
Tăcănește ca un greer
Și tot suflă și s'adapă.

Împrejurul lor s'adună
Al stăpânului tezaur —
Ca să-i fie 'n voie bună:
Snopii mari cu grâu de aur.

Snopii legați, cu bobul greu,
Ei așteaptă ca soldații
Și pe rând tot vin mereu
Să-și dea boabele cu grații.

Uite sus, pe puntea caldă,
Snopii cum se urcă'ntruna
Și în aburi grei se scaldă,
Cum se'nțămplă'n todeauna.

Fetele și-aruncă snopii,
Plini și grei ca plumbul ud.
Încât parcă's niște dropii
Care cad și nu s'aud...

Peste ei, un aer cald,
Lasă'n oameni sănătate.
Stropii cu boabe de smarald
Cad pe fețele bronzate...

Opt flăcăi cu baniși pline:
Câte doi la câte-un sac,
Umplu sacii mari cu grâne
Copte, roșii, ca un mac.

Și-i așează 'n care late,
Încăcate cu mult dar,
Să-i trimită 'n două sate,
La tot omul gospodar...

Căci în locul lor, bălani,
Vin pe drumul de sub plopi,
Trase'ncet de boi plăvani,
Alte care, cu alți snopii...

ION TURCANU-GRALEA

FLACARI

(Urmare din pag. 3-a)



CARTEA FRANCEZA A

A. de Châteaubriant: Les pas ont chanté

(Bernard Grasset — Paris, 1938)

Cititorul care ar lua cunoștință întâia oară de scrisul d-lui A. de Châteaubriant, din lectura acestor pagini atât de anevoie de încadrat în vreuna din categoriile literare știute, ar avea temeinice motive de nedumerire și desule prilejuri de iritare chiar. Densitatea și tensiunea lirică a unor astfel de „note din viața mea trecută”, cum le intitulă autorul lor, simbolismul vag și încețoșat de aluzii puțin transparente, ca și tonul exaltat, într-o continuă urmărire de ceea ce singur își descopere sau își sugerează, sunt însușiri pe care cititorul neprevenit e dispus să le întâmpine ca tot atâtea rezistențe obositoare. Dela cea dintâi și până la ultima pagină a cărții va nădăjdui zadarnic într-o culminație revelatoare, într-un desnodământ suprem, unde s'ar aduna, conștând-se că în profilul precis al unei delte, tot pământul capricios de subînțelesuri de care mustește plasma bogată a cărții.

În configurația literaturii franceze a zilelor noastre, locul pe care-l ocupă opera d-lui A. de Châteaubriant este retras din drumul căilor de comunicație dealungul cărora se încrucișează curentele și influențele resimțite în operele altor scriitori. Cu toate că debutul său literar, *Monsieur des Lourdes*, carte de o poezie delicată și subtilă, s'a bucurat, în 1911, de publicitatea răsunătoare pe care premiul Goncourt o face în jurul numelui așezilor săi, iar doisprezece ani mai târziu Academia franceză încununa cu marele premiu pentru roman *La Brière*, scrisă curând după experiența tragică a războiului și dogorită de amintirea lui, totuși autorul a rămas până astăzi, un izolat, un popular. Poate pentru că lirismul anticipator și atât de exclusiv al propriei experiențe sufletești — premergător oricărei cunoașteri a lumii din afară —, orientându-l către un egocentrism aproape absolut, l-a împiedicat să-și adauge ceea ce ar fi fost necesar viziunii sale de viață, pentru că cititorul mai puțin sensibil la frumusețile gratuite ale scrisului artist să recunoască prezența unui interes omnesc direct, mai cald și mai comunicativ.

Și totuși nu este nimic livresc sau artificial în această experiență, doar că omensul din ea este travestit în faștul verbal și strălucirea radioasă a stilului, Tensiunea lirică susținută, de care vorbeam mai sus, face anevoioasă desprinderea vreunui citat ilustrativ, de scurtă durată. Ca să nu se îmbucătățească amplitudinea largă a respirației acestei cărți, sleindu-se astfel semnificația întregului, ar trebui citate pagini la rând, ceea ce-i, firește, cu neputință. Smulse din context, propoziții ca acestea par umflate, ridicule:

„Alors vint la nuit du 24 au 25 mars... un commencement de printemps, un commencement de douceur, un commencement de fleur... La terre était humide, les mousses humides...”

Au ciel, par-dessus les arbres, s'égouttait la pâle lune; et ce fut cette nuit-là que je naquis dans la maison solitaire des bois”. Citite însă la locul lor, în continuitatea celor care le precedă și le urmează, le găsim firești și nu distonează.

Incercând să dăm cel puțin o idee aproximativă despre felul acestei cărți vom spune că *Les pas ont chanté* e în același timp confesiune de artist și evocare lirică a unui trecut predestinat să poarte până în pragul deplinei maturizării, germenul unei conștiințe artistice. Dar elementele autobiografice nu se înșiră pe firul cronologiei aparente, în ordinea devenirii lor succesive și înălțate ci ele sunt distribuite ca într'un câmp de forță magnetică, atrase și orientate prin sensul interpretării pe care o primesc în cadrul semnificației generale de elemente ale unei experiențe poetice, către miezul unic și suprem al lor justifiare. Această privire dinăuntru asupra vieții, a cărei diagramă nu seamănă cu aceea a desfășurării biologice, dealungul vârștelor, și sociale amintește de acel „moment superlativ” al Domnului Teste, — regulă de igienă interioară: „Soumets-toi tout entier à ton meilleur moment, à ton plus grand souvenir”.

„Ce-ar folosi — notează d. A. de Châteaubriant — să povestesc o înșirare de întâmplări?... Nu sunt oare toate

întâmplările în una singură, sau aproape toate? Evenimentul care le cuprinde pe toate este acel principal și cel mai frumos. Și întrucât e cel mai frumos, este și cel principal!”

Care a fost pentru autor evenimentul principal, a toate cuprinzător prin esență și semnificație al celorlalte? Negreșit, starea de grație a lirismului, iluminarea vrăjită sub semnul căreia se trezește spiritul la spectacolul feeric al unei lumi transfigurată prin puterea visului lăuntric, — starea de ingerească puritate și de neprihană pre-Adamică a căreia pierdere de mai târziu va provoca poate cea mai zguduitoare criză de conștiință din câte străbate viața unui artist. Nu a fost acea revelație bruscă, hotărâtoare, cunoscută din destăinuirile autobiografice ale poezilor mai ales, ci întocmai ca valul unei marea în necontenită creștere, o așteptare difuză și tot mai înfrigurată, o efervescență interioară înlesnind metamorfoza activă a sufletului artistului în formele cele mai subtile și mai variate ale visului alimentat de o sensibilitate nespuse de primitoare. În acest imponderabil schimb necontentit de impresii din afară și prelucrări ale fanteziei, conștiința de sine se regăsea identică și mereu sporită în unitatea ei interioară. Ca într-o poveste de Andersen, unde întreaga creație este însuflețită, iar obiectele își fac semne, se recunosc și își răspund, în chipul cel mai firesc pentru cine poartă în sine cheia misterioasă a visului transfigurător.

Pe o treaptă superioară simplelor divagații și reveriei împrăștiate, mai aproape de elaborarea disciplinată a operei de artă, a fost adus autorul „Pașilor” prin descoperirea unui „mare secret”, cum numește d-sa brusca revelație a existenței lumii valorilor, cu prilejul tabloului „Triumful Florei” de Poussin, văzut la Luuvru. Această lume, cu problemele delicate pe care le pune, este hotărâtoare pentru determinarea structurii sufletești și, în consecință, a vocației celui cărui i se descoperă. Chestiunea valorilor pe care o studiază deopotrivă fizica și psihologia, unde e cunoscută ca teorie a culorilor și a tonurilor complementare, i s'a înfășurat însă autorului nostru ca o problemă personală adusă în lumina propriei conștiințe printr-o lovitură de sondă revelatoare a intuiției în străfundurile sufletului și într'un moment, probabil, de supremă atenție și încordare a întregii ființe interioare:

„Până atunci, ca mulți oameni, au zisem vorbindu-se despre valori, dar nu știam ce procură spiritului această experiență, atunci când este trăită.

Există o știință fină a spiritului, care percepe cum înțelesul obiectelor din această lume nu este închis chiar în obiecte ci în raporturile ideale care le unesc de multiplele lucruri.

Culorile și sunetele, de pildă, nu sunt ele înșile prin sine lor ci se desosebesc după culorile și sunetele care le întovărășesc; și aceste diferențe atât de notabile, avându-și cauzele în condiții complexe care le sunt prilejuate de admirabilele variațiuni ale creației, sunt ceea ce se cheamă valori.

Imperiu fără margini, care se regăsește cu aceleași nesfârșite întinderi, în lumea morală ca și în lumea fizică”

Spuneam că la capătul acestei *via regia* a tineretii fiecăruia, pe care se aventurează nebănuind ce-l pândeste, — spiritul exaltat de înțelesul atâtor revelații va întâlni negreșit, ca o fatalitate de neînălțur, criza cea mai critică, dinaintea căreia se frânge neputincios orice elan.

Din această supremă încercare a luptei cu ingerul, cei mai mulți rămân ologi, sleiți de puteri pentru tot restul existenței lor:

„Et voila ce se produisait dans ma conscience quelque chose d'infiniment terrible; tout d'un coup, je percevais l'inconstance, l'instabilité, le vide de tout ce que j'avais recherché dans les innombrables attachements et voluptés qui se partagent les instants de la vie humaine. De plus, je ne voyais rien au delà, dans l'ordre spirituel, qui pût me consoler de cette perte: ce que j'avais expérimenté me donnait la méprisable mesure de ce que j'expérimenterais jamais!”

Am subliniat această din urmă pro-

poziție pentru că exprimă însăși esența dramei: schimbarea totală de perspectivă asupra existenței, pivotă acum sub unghiul critic, substituit celui liric. Ca și lirismul — starea celui „ce n'pânzește globu 'n planuri pentr'un veac” — criticismul care-i succede este tot atât de abuziv pentru că anticipează arbitrar asupra unei experiențe viitoare, luând ca unitate de măsură — „méprisable mesure” — biografia de până atunci a spiritului; dar această biografie nu este judecată în elementele-i obiective, ci prin gustul de cenușă al vieții și acel coșmar de corupție universală, din momentul culminant al crizei.

Ce departe suntem acum de orgoliul superb al aceluia care rostea la zeniul pierderii purității virginală dăinuște comme certains, qui se plongent la figure au fond d'un coussin pour pleurer: Je regarde Dieu, et je remets mon armure”.

Și totuși, în adâncul mizeriei supreme a ființei zguduită din temelii prin pierderea purității virginală dăinuște presimțirea obscură a renașterii, ca o răscumpărare din păcat. Experiența care-l întâmpină acum pe scriitor este a umilinței, — purgatoriu călăuzitor către limanul armoniei recăștigate, — singura durere adevărată fiind „durea omului care-l caută pe Dumnezeu”. Tonul scăzut în șoptă, al unor rânduri ca acestea, e poate mai tulburător, pentru că poartă urma de foc a suferinței: „Je suis de ceux qui sont destinés à être la crèche obscure et la paille gémissante sur laquelle doit apparaître une certaine lumière. Je suis l'humble paille de l'hôtellerie. Et la paille espère, veut, exige... la paille gémit. Elle est l'ancienne tige des blés du champ de Booz, et la litière destinée aux mystérieuses grandes naissances futures. Toute grande naissance doit passer par son humilité. Elle le sait et elle attend...”

Itinerariul intim al d-lui A. de Châteaubriant poate fi socotit ca încheindu-se asupra acestei viziuni, într-o definitivă orientare: „Du-te acum... — îi spune Durerea — nu mai ai nevoie de mine... Dumnezeu tău e liberat!” Iată cântecul, răsănitul din suflet al pașilor umblați în viață. Dar am fi vrut să fi putut vorbi și despre acele câteva fragmente care se izolează și se desprind dela sine prin perfecțiunea creației obiective, fără să aibă nevoie de respirația autorului însuși pentru a se însufleți de o neuitată viață: despre viziunea de amploare și elan epic a unei șarje de cavalerie („Sur le terrain”), sau grațiosul tablou „Isabelle” al celor trei brețane dansând înălțuite „comme les deux gardiennes étonnantes, les deux Bottisatvas enchantées d'une espèce de Reine miraculeuse a qui elles donnaient la main”. În sfârșit, despre viziunea tragică a războiului simbolizat prin dansul impresionant al șarpelui Kaa, din *Cartea junglei*.

Și cel mai sugestiv îndemn la lectura acestei cărți ar fi fost paginile care trebuiau citate, din fragmentele însemnate mai înainte, dacă spațiul ne-ar mai fi îngăduit.

MIHAI NICULESCU

riența ta, nimic nu te îndreptățește să generalizezi! spune Florica. Poate că adevărata cauză nu-i această fată, ci faptul că pleci!

— A, nu! Nu plecarea m'a adus în starea de față. Nu sunt trist fiindcă pleci, ci fiindcă anumite lucruri petrecute azi, mi-au dat puțința să verific lașitatea și micimea sufletească ce există în noi. Mi-a dat puțința să văd cu ochii mari, cât de inutili, de mici suntem în tot ceea ce facem, nădăjduim sau gândim. Mi-e silă și de mine și de tot ce mă înconjoară.

— Tii! frate Botene, isbucnește Aurel, las-o bre, la dracu, de filosofie. Mi-lia nu te vrea filosof, ci răcan, pe care majorii să-l injure de maică, cădelniți și grijanii. Să știi c'o să fii militar prost.

— De asta sunt sigur! Și prost și încăpățânat. Mai ales că țin la libertatea mea, pe care aici mi-am pierdut-o, fugind după năluciri. Cel puțin acolo îmi voi înăbuși revolta, în ideea că nu sunt singurul lipsit de ea.

— Vorbești copilării! O să vezi tu acolo ce trai... O să ne descăzarmăm și-o s'o ducem ca niște sultani.

— Am mai auzit povestea asta. Ba mi s'a mai spus că regimentul n'ar avea gard.

— Eu știi sigur!! Și chiar dac'ar avea gard, nu știm noi să-l sărim? Sunt niște fete p'acolo — o bogăție! Mi-a spus-o un om de treabă!

— Numai de treabă n'o fi fost!! ironizez eu.

— Uite-te la el!! Da de când ai devenit așa de sfânt? zice Ana.

— De dragă! Un accident!! Frivolitatea o ai în sânge până la o anumită vreme.

— Și... accidentul tot fata cu bucluc?!

— Ia lăsați-mă cu accidentele voastre! țipă Aurel, Mai slăbește-mă și tu Botene cu filosofia!! Nu mă interesează asta. Aș vrea însă să știu de ce Adela are mutră de călugăriță... Ori și tu ai avut parte de vreun accident?

— Ce te privește? i-o taie scurt Adela. Vezi de treaba ta și nu te amesteca unde n'ai nici un rost!

E întâia oară când i-aud glasul, după incidentul nostru.

— Fraților! țâșnește de undeva Mississippi, vine trenul!!

Între adevăr, trenul negru și somnoros intră în gară. Grupul nostru ca la comandă, se ridică. Aurel țâșnește prin lumea, care, ca prin minune, a inundat peronul, sare pe scara unui vagon și dispare înăuntru. Îl vedem apărând puțin mai târziu la fereastra vagonului, țipând către noi.

— Ehei! Bălții! Aici fraților!

Fiecare din fete îmi ia câte o legătură. Adela mi-a dat pachetul pe care special l'a făcut pentru mine. Profit de lipsa de atenție a celorlalți și mă apropiu de ea.

— Nu arunci și pachetul? o întreb cu șoptit.

O clipă e surprinsă de întrebare și mă privește lung...

— De ce să-l arunc?...!

— Așa!! Ca să te răsbuni!!...

— N'am de ce să mă răsbun!! Și nu știu cine-ă avea de răsbunat!!

Am ajuns la vagon. Pachetele „gemantanele” legăturile, toate intră pe fereastră. Aurel, foarte bine dispus, are pentru fiecare câte o glumă.

Doar bietul Mississippi trebuie să-și urce singur coșciugul, căci nici vorbă să încapă pe fereastră. Ce să-i faci? Fiecare cu crucea lui!

Urscăm în vagon cu toții. Observ că Adela n'a dat pachetul. O privesc drept în față. E tot atât de tristă ca și mine.

— Uite, ia pachetul ăsta și ai grijă lui. E ceva care se poate sparge!..

Mi-l lasă în mână fără să mă privea-

scă. Ceilalți toți coboară. Mississippi și-a cumpărat doi covrigi și-i ronțăie tăcut, în timp ce Aurel toacă verzi și uscate. Adela s'a oprit pe platformă. O ajung din urmă... — Dinule, îți doresc călătorie frumoasă!!

— Ești încă supărată pe mine?!

— Nu... Eu n'am fost supărată. Dar tu, tu ești rău!!...

Îmi întinde mâna, dar mi-a lunecat în brațe. O cuprind total; sunt emoționat, aproape de lacrimi. Atâta mărini mie din partea ei!!... Și-a lăsat capul pe brațul meu stâng... Plânge stăpânit... Îi simt lacrimile... Îi caut buzele... — Nu, nu, te rog, nu asta! Încă nu!! Lasă-mă să stau așa!!...

— De ce nu, Adela?

— Mai mă poți săruta, după cele ce-ai făcut azi? Știu tot, Dinule! Mi-a spus ea... Cum, Dinule? Tu n'ai conștiință? Nu te muștră nici nenorocirea mea, nici a Sandei? Îți place să te joci cu noi, cu sufletele noastre? Nu te gândești că și noi suferim? Nu însemnăm pentru tine decât clipa? Peste ea nu mai vezi nimic? Vrei numai tu să fii satisfăcut? Nu gândești cu ce preț iei această satisfacție?..

— Adela, taci! te rog taci, căci altfel incubnesc...

— Am tăcut, Dinule, prea mult... Nu mai pot însă... Nu mai am puterea s'o fac, deși te 'nteleg... Te-am înțeles fără ca tu s'o știi, îmi dau seama de tot ce s'a întâmplat cu tine, dar tu, tu n'ai vrut să mă 'ntelegi... Nu știu ce-o să se întâmple cu mine, dar orice va fi, tu să ai același gând pentru mine: că



te-am iubit!!!... Și-acum sărută-mă, dacă mai ai curaj!..

N'am putut. În clipa aceasta nu aștept altceva decât plecarea trenului.

— Atunci lasă-mă să te sărut eu...

Să te sărute buzele care nu s'au lăsat sărutate în parc. Și să lăsam să cadă uitarea apoi!!...

— Cu prețul ăsta nu vreau...

— Atunci?

— Să rămânem prieteni. Prieteni buni! Vrei?

— Și Sanda?

Da! Sanda! Deabia acum îmi văd nemernicia.

— Fă-o fericită pe ea, Dinule... Eu sunt frivolă, tot ce-a fost între noi e nebulie...

— Adela! Vrei să m'ascuți? Mai poți avea încredere în mine?

— Intotdeauna am crezut în tine... Și voi crede mereu... Chiar dacă faptele tale vor spune altfel...

— Atunci făgăduiește-mi că te vei liniști. Că vei aștepta cuminte o scrisoare dela mine, în care voi spune tot ceea ce nu pot spune acum.

— Bine...

Am sărutat-o pe păr și ne-am desfcut... Era și timpul, căci Ana ne strigă...

— Mi-am făcut puțină ordine în bagaje, spun eu coborând. Fericitul ăsta le-a trântit clae peste grămadă.

— Unde-i Adela?

— Uite-o!

Un ceferist dă semnalul. Intind mâinile fetelor. Pe Adela o las la urmă. Nu i-am spus nimic. Dar ochii ei, ochii albaști, m'au asigurat îndeajuns... Plânge la fel ca mama... La fel ca Sanda...

De pe peron încă mai falfăe un semn alb... Apoi noapte... Cadența trenului cântă... Eu am rămas, singur, pe scară...

Și-acum când tot ce-a fost mi-a rămas în amintire, când trenul acesta nebun mă duce acolo, cine mi-a rămas în gânduri, mai aproape de suflet și cu amintirea întreagă? Sanda? Adela?

DAN BALTEANU

Somn în pădure

Adorm cu mii de ramuri peste față.
Cupolele cerești — neclătinate,
Mă'nchid în negre scorburi de cetate;
Pleacă-te lut, — adormi pe veci, viață.

Apoi să cresc în trunchiuri rămurate,
Prin promoroacă, prin a toamnei ceață,
Trușă spre slăvi, cu iederi ce se-agață
Și pale vinete de-ozon în spate.

Să-mi caute adâncuri ne'ncepute,
Subt vâlul cetinei, în svon de umbre,
Șopârle verzi și sprinteni pași de ciute;

Iar peste bolte răcoroase, sumbre,
Numai cenușa stelelor căzute
În ale vremii nopți — să mă adumbre.

VLAICU BARNA



Cronică dramatică... sau cam așa ceva

— De lemn Tănase —

gers sau Madam Pace, Mia este aceeași pasionată a scenei.
Temperament unic, ea electrizează sala și... partenerile.



Așa se explică de ce pe scena „Cărăbușului”, gesturile Miei pot fi văzute chiar când ea nu e în scenă.

Mai e la „Cărăbuș” o voce : Liana Mihăilescu.

Deosebită impresie face în scena „Tabloul lui Grigorescu” pentru care autorii celui de al doilea act merită felicitări.

Este dealtfel singura voce între atâtea răgușeli. Ar fi de observat că Liana Mihăilescu este astăzi și mai degajată în gesturi. Ne amintim de o vreme nu prea depărtată, când o ascultam cu ochii închiși.

D. I. Antonescu, detectiv în primul act, apoi disperat pentru că și-a pierdut fracul, are mult haz, mai cu seamă la început. Umbra bietul om după un frac de ție mai mare mila. Acest sentiment pare să fi determinat pe colega d-sale Dăndănel să strângă din primele rânduri, cu polu' sau cu suta, pentru bietul păgubaș o sumă cu care, desigur, își va putea cumpăra, dacă nu un frac, cel puțin un sacou elegant.
Procedeele e ingenios și regretăm că

ne lipsește ocazia spre a-l aplica.
In chip de apaș, Dăndănel — Lisette



Vereea — stă cu mâna întinsă, fixând pe fraier și-i cântă :

La „Național” nu se intră cu galoși. La „Cărăbuș” nu se intră cu pretenții.

Dacă totuși intri în Templul Artei, care este — sau s'ar cuveni să fie — „Naționalul”, cu galoși, plasatorii te poftesc grațios afară. La „Cărăbuș” pretențiile nu ești obligat să le lași la vreu un soiu de garderobă. Dar e mai prudent să le lepezi acasă.

Altfel riști să stai așa cum sună titlul revistei : „De lemn Tănase”.

Nu toată vremea. Pentru că trebuie să fii prea de tot de lemn ca să te lase imposibil apariția Miei sau a ineputabilului Tănase.

Nu știu ce spiriduş ascunde rumânul asta că la simpla lui apariție pe scenă stărnește interes, aplauze și răs.

Răs sănătos, reconfortant, pentru care mă întreb cum i-am putea mulțumi lui Tănase.

Mia... (mai e nevoie oare să spunem și Apostolescu?) are și ea un spiriduş.

Poate gemen cu al lui Tănase, poate numai rubedenie apropiată, dar unul tot așa de năbădăios și comunicativ.

Păpușică cu ora (spectatorii se visează atunci pe scenă) Miss Step, Ginger Ro-

CRONICA CINEMATOGRAFICA

CAPITOL : Părinții de azi

Un mare neajuns pentru spectatorul cinematografic este mania lui ca, înaintea mai tuturor filmelor, să facă pronosticuri în legătură cu calitatea lor.

Astfel, prezența pe afiș a unei vedete preferate îl face să afirme sus și tare că filmul trebuie să fie bun. În alte dați doar numele regisorului îl silește să predoar titlurile atrăgătoare ale filmelor vadă un film reușit. Și sunt cazuri, când îl îndeamnă să meargă la cinematograf.

Odată ce spectatorul judecă astfel dinainte filmele, e normal să aibe și multe decepții.

Și când un film la care te așteptai să găsești ceva bun, e slab, atunci și se pare a fi mai slab chiar decât este în realitate.

Iată, săptămâna aceasta, am făcut și noi parte dintre spectatorii care suferă de meteahna pomenită.

Am intrat plini de încredere în sala cinematografului Capitol, ca să vedem pe mica actriță care a făcut o creație în filmul „Infamia”. E vorba de Bonita Gravelle. N'am dat nici o importanță titlului, care prevestea nu un film, ci mai mult o predică împotriva părinților cari nu înțeleg sufletul copiilor, cari dau mai multă importanță seretelor decât unei discuții cu progeniturile lor — într'un cuvânt, o predică din toate punctele de vedere.

Fuseserăm orbiți de numele vedetei principale și nu ne mai gândeam la ce pot face americanii dintr'o astfel de temă.

Am mai spus-o, americanii sunt neintrecuți în realizarea filmelor cu reporteri nebuni, actori de revistă, glume, — și proaste și bune, dar toate în genul aceluia de cari la început râzi și pe urmă îți faci cruce și spui : „Doamne ferește!” — și acțiune, cât mai multă acțiune. Dar când îi vine în minte vreunui regisor american să realizeze un film serios, atunci e o adevărată nenorocire pentru bietul spectator.

Acesta e și cazul filmului „Părinții de azi”. Timp de un ceas și jumătate se căznește regisorul să fie convingător și nu reușește nici-un minut. Și aceasta fiindcă nimic din ceace se petrece pe ecran, nu este îndeajuns de bine motivat. Un ceas întreg ne e prezentată o fetiță care face tot felul de lucruri rele. Totuși ni se arată că n'ar fi chiar atât de rea fata, dacă... și de aici urmează toată predica de care am vorbit la început. Intervine apoi o profesoară care o înțelege pe fată și care în doi timpi și trei mișcări o îndreaptă. Dar cum? Iată o întrebare la care cred că ar fi răspuns mult mai bine un regisor francez (ex. : Prison sans barreaux). Se întâmplă însă că fata, odată îndreptată, nu vrea să se mai întoarcă la părinți. Moment tragic, care necesită câteva lămuriri. Dar regisorul, ingenios, a găsit rețedea o soluție salvatoare. Mama se îmbolnăvește de durere și fata, suflet bun, vine la căpătâiul ei. Mama, bine înțeles se însănoțește de bucurie și totul se termină cu bine. Foarte banal, nu găsiți? Și amărăciunea noastră e mai mare, căci printre scenariști întâlnim numele unui român : Negulescu. Bonita Gravelle, fetița care se dovedise o excelentă interpretă a rolurilor de copii răi, deci contrariul lui Shirley Temple, a crescut mult. Dându-i-se roluri bune, credem că va ajunge în curând contrariul lui Ann Shirley, tipul de adolescentă bună. Dolores Costello, în rolul profesoarei, încearcă să-și ascundă ridurile bătrâneții. Și credem a nu fi întâlnit, nici în filmele franceze o figură atât de antipatică, cum e aceea a „junelui prim” din filmul acesta.

Cât despre jurnalul Fox, care completează filmul, cred că n'ar strica să mai fie schimbat. E a treia săptămână în care ni se oferă același plicticos jurnal cu noutăți, petrecute de mult.

TRAIAN LALESCU

Circuit

de Ion Mincu-Lehliu

imi dădusi seama, că uitând numele clientului meu, o luasem razna. Dar imediat pusei lucrurile la punct, printr'o abilitate :

— Domnule președinte, — mă adresai răspicat, — cam acestea ar fi argumentele adversarului nostru. Acum să-mi dați voce ca să le expun pe ale noastre... Și iar încep, și dă-i, și dă-i, combatând tot ce sustinusem până atunci. Ce să vă mai spun? Am reușit. Clientul meu era fericit. După ce mi



Desen de Martha Brondello

mulțumi, mă trase la o parte, și-mi puse în mână niște hârtii de-o mie. Erau zece la număr. Le vârâi în buzunar și plecai. Dar nu mi-a fost dat să le am, fiindcă în trenul accelerat de Cernăuți, — cu care mă înapoiam la București, banii mi-au fost furaiți din buzunar. Ei, ce ziceți?... Nu de bani, ci de succesul meu?... Am rămas cu faima că întorc bine șurubul, când sunt într'o încurcătură.

— Povestea e veche, șefule, ar fi vrut să spuie publicistul, amintindu-și că citise istorioara „trezită” și însușită de avocat, într'o gazetă străină. Dar îl lăsa să se umfle în pene de succesul pe care îl bănuia imaginar.

Tudor Livezeanu, întrebă curios :
— Și n'ați reclamat banii furaiți?
— Ce să mai reclam, dragă, așa de-a surda? Pungașii sunt șmecheri și nu se lasă prinși cu una cu două!... Dacă însă ași pune mâna pe vreunul de-asta, Dumnezeule!... ce i-aș face!... Dar mai bine așa, că altfel, poate, ași intra eu în pușcărie...

Luminile ceoase dela periferia tristă a orașelului de munte, călăuzesc drumul lui Tudor Livezeanu, de curând coborât din trenul rapid 303.

Pe strada dosnică, unde doar o cârciumă trezește la viață, Livezeanu își leagă corpul, într'un mers misterios, c'o altă față de cum era în tren. A intrat în curtea cârciumii. După puțin timp, se aud trei ciocănituri, discrete și convenționale, în geamul din fund, unde abia licărea o lumină de candelă. Cineva i-a deschis ușa. A intrat.

— Tu ești, Mișule? — îl întâmpină patronul.

— Am venit să mă achit de datorie. Iată-ți banii și șterge-mă din catastif. Ai auzit?

Zece hârtii de-o mie sunt aruncate pe-o masă și înghițite de mâna păroasă și avară a cârciumarului.

— Dă-mi ceva de băut și vino să-ți spun una să te miri.

După ce băutura tare i-a uns coardele gâtului, Mișu Weissmann, zis și Tudor Livezeanu, zis și Evdonie Tulipă, Cravată roșie, Anton Basarabeanu și în multe alte chipuri — după împrejurări, — dădu drumul povestirii :

— Nu prea mi-a mers. Mă urmărea ghinionul, ca umbra. Am fost spre Chișinău, spre Timișoara, nimic. M'am îndreptat spre Constanța, tot nimic. Am luat-o spre Cernăuți, unde la ducere nu făcusem nici o ispravă. Credeam că voi rămâne lefter, când la înapoiere spre București, găsiu un client mai bun în gara Bacău, și altul mai „slăbuț”, la Focșani. Cu tot ce am luat, mi-am aranjat în fugă lucrurile și am venit să-ți achit datoria, Știi, între noi, nu încape chiul. Așa-i? Zis și făcut. M'am urcat în tren și'n compartimentul vagonului unde aveam locul, cine crezi că era în fața mea? Clientul meu din gara Bacău. De data asta, n'am mai vrut să-i fac festa, fiindcă oferindu-mi dela început țigări — deși era gata-gata să-i fac „jarta-i prepeșiță”, ceasul de aur, — ne-am împrietinit, încât n'a stat mult pe gânduri, și mi-a povestit cum i-au dispărut banii din buzunar. Ei, dar n'am timp de pierdut. Dă-mi polița și pe-aci mi-e drumul. Ne-am achitat?

— Da, ne-am achitat...

Doar o firmă, aproape stearsă, indică existența unei tiparnițe. Incolo pare pustiu. Din când în când, intră și iese câte o persoană grăbită.

Așezată în dosul unei clădiri înalte, care o sfidează dela înălțimea celor 4 etaje, căsuța e parcă astupată. Un aer de bătrânețe domnește asupra întregii străzi, deși, ici-colo, câte o casă nouă, albă și luminată, se sbate să însorească viața măcinată de pustiu. Totul pare prins într'o negură de vicu.

Cârciumarul Iosif Moscoviici, cu ochii iscoditori, pășește rar și prudent pe ulița tăcută, sfiindu-se la fiece pas. A intrat în curtea caselor unde, pe firma dela poartă, stă scris : Tipografia „Cugetul cinstit”, Blumenfeld & Fii.

— Am venit să fac o comandă. Unde-i stăpânul? — întreabă cârciumarul Iosif Moscoviici pe un băiat pistriuat.

— Veniți de departe? — asta era parola.

— Dela Sascut.

— Poftiți în birou.

Când Iosif Moscoviici a dat ochii cu Blumenfeld — patronul tipografiei — a început să se vaite.

— Vai de mine și de mine, ce să mă fac!...

— Ce este, ce s'a întâmplat?

— Ce serie de bani am pus în circulație?

— H. 204 pe 609 și M. 872 pe 909. Dar ce este?

— Prăpăd mare! Uite zece hârtii a o mie din cele date lui Leiba Strulovici din Bacău, ca să le puie pe piață, mi-au venit tocmai mie înapoi.

— Cum?...!

— Da, mi-au venit înapoi, prin Mișu Weissmann, căruia i-am dat un împrumut cu dobândă, tot pentru circulația seriei, și uite ce ghinion, să-mi plătească datoria cu bani „de-ai noștri”!

— Știi ceva, dragă Moscoviici?

— Ce să știu, dragă Blumenfeld?

— Pe vapor, șoarecii se salvează cei dinți când simt pericolul...

— Adică?!

— Hai mai bine să ne ocupăm de ceva SERIOS...

— ?!?

— Să vindem haine vechi.

Haide dă și tu ceva
Până mâine stau așa.
O spune cu atâta foc, încât o crezi pe cuvânt.

Și respectivul dă un pol, un sutic, ba chiar mai mult, pentru că lumea e toată cu ochii pe el și „se jenează” omul să nu dea.

N'am înțeles cu niciun chip cum ar fi Talianu irezistibil. Dar dacă zice el...

Un Charlot patent Trestianu ne-a amuzat într'o caricatură a fostului primar Dobrescu. Stan și Bran au păstrat fața de Charlot, pe aceeași respectabilă distanță ca și pe ecran.

Era să uit pe cei doi acrobați cari stărnesc admirație, ropote de aplauze și chiar invidie. Un domn de lângă mine (120 kg.) a oftat, cu regret pentru suplețea sa dispărută, la apariția lor.

În același ritm ascendent : montarea fastuoasă, costumele și realizarea coreografică a maestrului Siomin.

În general un spectacol agreabil. Cu o singură condiție... cea dela început.

RADU A. STERESCU

Poșta redacției

Florin Boeraș. — Vă arătați surprins de faptul că poeziile aduse de d-voastră și bine apreciate de noi, n'au apărut totuși. Trebuie să țineți seama că nu vin zilnic zeci de poezii, că săptămâna are 7 zile și că „Universul literar” nu publică numai poezii.
Un bun reportaj asupra Brăilei ne-ar interesa.

Ion Mohor. — Mai trimiteți. Sunteți pe calea cea bună Bănuesc că Ion Mohor e un pseudonim. Dacă este așa, am prefera să semnați cu numele d-voastră.

N. C. Pruncu. — Revizuit, articolul dumitale asupra poetului I. Neiișescu va putea apare în paginile „Universului literar”.

P. T. O. — Pentru publicarea unui volum de versuri, „erotice, de felul celor trimise nouă” nu v'am putea da nicio indicație. Cred de altfel că nu e bine să vă grăbiți cu publicarea unui volum, în care n'ar avea ce căuta asemenea versuri.

Poezie
Va renaște fâlfâind
Galgândă
Din contopirea tinerețelor noastre

Indiscutabil că aveți frumoasă calitate. Nu e bine să dați însă la lumină o poezie ca aceea intitulată „Copiii măcelară” (!?!):

Ți-am fost credincios ca un câine
Și eri și azi, poate și mâine
Dar ai fost moale ca o pastă
Implor imensității din lumea asta...

Cred că e inutil să mai insist.
M. Ștefănescu-Ploiești. — Mai așteptăm aite poezii spre a ne putea pronunța.

G. Găitan. — „De-aș avea...” nu se poate publica. Nu numai pentru că ar putea fi considerate ca un sacrilegiu. „Prigoană” vedește o foarte justă observație din partea d-tale și ne face să întovărem pentru un viitor apropiat posibilitatea unei colaborări.
Mai trimite-ne câteva parodii.

Ion Pena. — Coșul redacției nu poate înghiți poezii ca ale dumitale.

Am impresia că mă aflu în fața unui talent proaspăt și viguros. Aș dori confirmată această impresie și deaceia te rog să mai trimiți.

P. Dărășteanu. — La obiecțiunea mea că versurile dumitale sunt influențate de ritmul din „Moartea lui Fulger” imi răspundeți că „e mult mai bine a creea (!?) poezii în felul ritmului lui Coșbuc sau Eminescu, decât în ritmul modernist contemporan; ale căror (?) poezii n'au nici ritm nici muzicalitate „nici idei și poate nici simțire mai deloc”.

E o părere care, în definitiv, putea fi exprimată chiar gramatical.
Fapt cert e că nu se poate creea decât în felul tău.
Dumneata creezi de data asta în felul ritmului eminescian.

Lacul plin de idealuri
Presărat de flori și frunză
El, se leagănă între maluri
Sub a stelelor petuza.

Să nu puneți niciodată virgulă între subiect și predicat.
r. st.

Cărți noi

I. Boteni. — Scrisoarea din Coșgealac. Ed. „Universul”, 1938.

O carte de proză viguroasă, inspirată de viața sănătoasă dela țară. Scrișul d-lui Boteni, fără înfloritură inutilă, este un scris cumpănit, în care fiecare cuvânt e la locul său.
Scrisoarea din Coșgealac este dintre puținele cărți de nuvele care promit o reinviere a acestui gen, considerat de mulți ca dispărut.

Costache Glumici (C. Cosco). Niță Pitpalac la Londra. Editura „Universul”, 1938.

Niță Pitpalac, al cărui voiaj în Evropa a făcut hazul numeroșilor săi cetitori, întreprinde în acest nou volum al d-lui Cosco, o călătorie, cu famelia, la Londra.

Vechea cunoștință a d-lui Cosco, erou reprezentativ al mahalalei bucureștene, atât de bogată în asemenea specimene, trece printr'o serie de peripeții, una mai hozlie decât alta.

Aventurile sale în Italia și, îndeosebi, cheful monstru de la Expoziția din Paris și pățania dela Londra, care a prilejuit intervenția lui Sherlock Holmes sunt scene cari deslănțuie cascade de răs sănătos.

Chișinău - orașul basmelor

Reportaj cu dragoste, vuteă, balalaici și moarte

de LAURENȚIU FULGA

Incet, incet, vom intra în vis. Va fi la început o nesiguranță cu indoeii și întrebări fără răspuns, apoi o limpezime intimă, până când vom înțelege că nu-i decât o desmaterializare și atât. Vom fi atunci prea triști, prea triști.

De câte ore călătorim? Trenurile ar putea să ducă undeva în amintire sau undeva în moarte, dar în fiecare gară ne auzim din nou glasurile și ne mirăm că mai suntem oameni. Peste oraș trece un duh cenușiu al singurătății. În fiecare casă agonizează câte-un om.

De câte ore călătorim? Vagonul e lung și dezolant. Stăm îngheștii unul în altul și ne ferim de privirea celui-

moarte și totuși să fim lași pentru a nu încerca o nebulie.

— Mai vă păstrați amintirile?

— Sunt o femeie fără prejudecăți și totuși una singură: un mormânt.

— Un mormânt drag.

— Mai bine zis un mormânt anonim. Nu știu dacă ai să mă înțelegi și nu știu de ce îți le spun. Poate pentru că ești prea tânăr. La Chișinău am copilărit sălbatecă pe străzi, în case igrasioase, între femei inutile, la Chișinău am început să iubesc un cadavru, la Chișinău am căzut...

Alături de noi, un tânăr îmbătrânit, uscat, a deschis larg fereastra și a început să cânte, aplecat în afară, îndoit de ce îți le spun. Poate pentru că ești prea tânăr. La Chișinău am copilărit sălbatecă pe străzi, în case igrasioase, între femei inutile, la Chișinău am început să iubesc un cadavru, la Chișinău am căzut...

Ne-am oprit undeva. Doamna U. îl privește pe tristul cântăreț, cașicum ar face parte din ea. Un flueraț. Pornim. Un minut. Alunecăm în beznă ca'n propriile noastre suflete. Nici-un șgomot, nici-o lumină în noi, doar o tăcere pură. Celălalt și-a lipit fruntea de geam și tușește. Cântecele l'au furat orele.

— Așa o să-i întâlnim pe toți, doamnă. Un fel de demoni buni.

— La Chișinău, într'adevăr, oamenii sunt alții. Ei trăiesc intens, trăiesc cu toți porii, cu toată carnea.

— O să-i întâlnim doamnă, ca'ntotdeauna. Bețivi, orbi, cerșetori, hoți, toți murdari, sdrăntuiți, injumătăciți de boli.

— Da, dar ei trăiesc până și mizeria, cu altă mentalitate. Au o credință. Pe Dumnezeu îl poartă pe piept în partea stângă, au cerul în ochi, au țărâna în gură. Ei injură, te îngrozesc, dar la biserică sau la un pahar cu rachiu, nu mai sunt oameni, ies din ei încovoiați, devenind un fel de păsări sau plante, sunt altceva în clipa aceea, ceva alb, nedefinit, puri cu toate impuritățile lor exterioare.

— Ii cunoști prea bine; într'adevăr, n'au trădat niciodată ideea de om. Sunt însă niște crucificați din clipa nașterii.

— Exact. Privește-i pe aceștia care dorm. Măine le va părea rău că trăiesc, dar se vor inchina.

— Și totuși, Basarabia e o enigmă. — Care nu se va deslega niciodată.

— Iși aprinde țigară după țigară. Se pare că tutunul îi face bine.

De-aici încolo am pătruns pe tarâmul unei vrăji. De stai s'ascuți mai bine, auzi cum vorbește pământul, cum fiecare fir de iarbă cântă. Dealurile urcă sterpe, pleșuve. Așezările omenesci sunt rare de tot. Câteva case izolate, prinse iconar între lanurile de floarea soarelui. Apare în fund prima lumină. Câte-un minut la Ghidiceni, Visterniceni. Trenul schimbă mereu linia. Un cuvânt, pentru roțile care ne poartă în această călătorie bolnavă, ar fi numai: beznă. Ni-s buzele amare. Încercăm o mirare, dar în noi drapelule sunt lăsate. Don Quichoțu cu spadale frânte, cu frunțile bandajate, ne întorcem ruși, goi, simpli.

O casă, două, magazinele, vagonetele, Băcul — apa cât un fir de păianjen, strandul, santinela dela Moara Roșie, toate defilează prin fața noastră fantomatică și șterse.

Va trebui din clipă în clipă să coborim.

— Mi-i teamă!

Doamna U. a vorbit cu ochii plânși. Chișinăul — o placardă murdară, prînsă cu sarmă de acoperiș. Un peron gol. Un impiegat. Un lampion. Mâna mea trece depe genunchiul doamnei U. să-mi acopere gura. Căci răd, răd cu hohote. E Chișinăul — orașul beznelor. Știu, sunt singurul om care râde la ora aceasta. E ceasul 2 și un sfert.

— De ce îți-i frică doamnă U.? Vom coborî cu sufletele în palme, singurul nostru bagaj, cu etichetele tristeților dormite prin toate hotelurile lumii. Cine ni le vacumpăra, cine ni le va chinui?

DUHURI CENUȘII

Toate drumurile sfârșesc în poem. Ne împacăm senini cu singurătatea. Claviaturi simple, cu nuanțe ușor obosite, ascund tristețea noastră basarabeană. Pașii ne poartă mecanici pe lespezi, pe trepte, suind trotuarele. E o fereastră nouă deschisă spre vis. Urcă din glesne, până dincolo de genunchi, în noi o tărie durută și aspră.

Doamna U. are o privire fără culoare. O bucurie spontană, însă, o învălue, o transformă. Nuanțele gesticulației sale sunt fine; fiecare deget, fiecare vocală e o melodie. Mă turbură noua ei identitate. Un muscal dormitează pe capră, muscalul de todeauna cu barba încălcată, cu ochi spalăciți fără nici-o expresie

— o fotografie veche, ratată a lui Lew Tolstoi.

— Nu-l trezi, îmi spuse ea. În visul lui e desigur un sfânt sau un inger și s'ar înspăimânta, văzându-te om lângă dânsul.

Nu știu ce să mai răspund acestor enigmatice femei, curios amalgam de tenebre și focuri bengale. Continuăm astfel să mergem pe jos. Străzile acum se despart. Linia tramwayului urcă pe lângă Liceul Eparhial sus, spre centrul orașului, până la spital. Câteva căruțe, cu boii rumegând alături. Un om adormit pe trotuar. O fată îmbrățișată cu felinarul.

— Ca să știi ce-nseamnă Chișinăul. să nu-l străbăți decât noaptea.

— Intr'adevăr doamnă, și mai ales aici sunt anumite nopți care ne scapă de teroarea omenescului din noi.

— Ești mai poet decât pari, adăugă prinzându-mi umerii cu palmele prietenoase și privindu-mă fix. Te rog un lucru. Să închidem ochii, să mergem, să intrăm oriunde. Nu vreau să mă culc, nu vreau nici să gândesc. Refuz totul numai pentru câteva ore de vagabondaj.

Și așa am pornit, lunari visători, să ne regăsim în moaștele altora. Nimeni nu poate înțelege ce se petrece în noi. Fiecare casă e un crematoriu, în fiecare se consumă câte-o dramă. Viața latentă, biologică, lipsită de orice disperare, de orice ridicol, de orice risc. Și totuși sunt epave.

Urcăm pe linia tramwayului, trecem de casa baptistă, suim pe Alexandrovskaia, strada principală. Incepe parada dușenelor paralelipedice de lemn uscat, strimte, cenușii. Respirăm mirosul de carne rânțedă, de pește stricat, alimente alterate. Pe grumazurile cailor colorate țipător în albastru sau chinoroș de proastă calitate, firmele avocaților și doctorilor evrei se întind ca o pecingene.

Decedată, doamna U. se oprește în loc. — Hm, ca și atunci. Chișinăul o să decadă repede, prea repede. Cred că mizerie și imbecilitate ca aici, n'o să mai întâlnesc niciodată.

— Dece atâta revoltă?

— E într'adevăr stupid să te mai revolți, când știi că atâția miniștri, senatori și deputați, n'au putut pune măcar o placă informativă.

— E o casă importantă?

— Aici, în exilul său a trăit Pușchin. Aici în 1819 era căsuța lui, nu departe de regimentul generalului Inzov, guvernatorul guberniei.

Acum îmi aduc bine aminte. Niciodată Pușchin nu s'a împăcat cu ideea de-a fi părăsit de luxul, luminile și femeile Petersburgului. Fusese exilat, numai că prezența lui jena pe mulți demnitari ai curții. Persifla, ironiza, bețjocorea prin spiritul său violent și iute ca argintul viu, totul. La Chișinău îl ucidea singurătatea, falsitatea mediului și mai ales faptul că totul aci era obscur, bezmetic. Umbla îmbrăcat într-o manta persană, pe cap cu un fes turcesc și cu un baston de fer în mână. Cătreera toate cărciumile și toate casele stricate. Juca barbut, cărți, se bătea prin taverne cu mușcii și cu birjarii, până când, beat, cădea sub masă. Generalul era nevoit să-l țină arestat zile întregi, dar gentil, îi trimetea în carceră vin și prăjituri. Orice încercare de umanzizare e inutilă. Pușchin urăște orașul. Toate îl scârbesc, devine un animal aspru și rău, până când într-o seară de iarnă la balul dela Cercul Militar al guberniei o întâlnește pe frumoasa Calippo, grecoanca frivolă, una din cele mai senzuale femei ale timpului. Romanul de dragoste se'nfiripă. E o dragoste mare, unică, profundă care-l salvează dela ratare, dela un duel și-o sinucidere:

— Leon Donici Dobronravov! Ne-am jucat amândoi cu aceleași păpuși, cu același căfeluș de vată, am furat dulceața din acelaș borcan. Mi-l aduc și acum aminte. Purta un costum de catifea bleuciel cu dung ialbe. Părul galben-cărliionat. Mă iubea mult, dar nu știa să plângă. La 12 ani plecă la Petersburg. În gară, mi-a luat amândoi obrazii în palme, m'a sărutat naiv pe bărbie și mi-a spus în rusește:

— Să nu-mi strici păpușile, Raisa! Leon Donici Dobronravov! S'a întors târziu la Chișinău, prin 1919, când îl incomoda noul regim politic din Rusia. Nu l'a recunoscut nimeni în tânăru înalt, tot blond, dar prea palid și prea trist. Purta ochelari cu șnur cenușiu și vorbea muzical ca un clariv pentru liliputani. Dece este dat unor oameni să suferă atât? Oamenii sunt răi. Din cauza lor, Leon Donici a decăzut. Toți credeau că le va întuneca prea iute gloria lor uscată. Glăbise mult. Prietenilor nu le vorbea decât de păsările care nu se mai întorc, despre clopotele dela Petersburg, recitând poezii întregi din Balmont și Tiutcev. Și într'o zi dispărură. Aristocrat, voivod al cântecului pur și al manierei elegante, a preferat să-și schimbe smochingul și cămașa de mătase, într'una de pânză, în haină simplă și peticită, decât să mai vadă mereu aceiași cerberi ai culturii basarabene. Cățiva din ei trăesc. Au fost deputați și miniștri. Ei, însă, a umblat din mansardă în mansardă, neavând decât o pelerină de postav negru muscălesc și-un geamantan cu vise și manuscrite. În cafeneaua bucureșteană e

— Să nu-mi strici păpușile, Raisa! Leon Donici Dobronravov! Ne-am jucat amândoi cu aceleași păpuși, cu același căfeluș de vată, am furat dulceața din acelaș borcan. Mi-l aduc și acum aminte. Purta un costum de catifea bleuciel cu dung ialbe. Părul galben-cărliionat. Mă iubea mult, dar nu știa să plângă. La 12 ani plecă la Petersburg. În gară, mi-a luat amândoi obrazii în palme, m'a sărutat naiv pe bărbie și mi-a spus în rusește:

— Să nu-mi strici păpușile, Raisa! Leon Donici Dobronravov! Ne-am jucat amândoi cu aceleași păpuși, cu același căfeluș de vată, am furat dulceața din acelaș borcan. Mi-l aduc și acum aminte. Purta un costum de catifea bleuciel cu dung ialbe. Părul galben-cărliionat. Mă iubea mult, dar nu știa să plângă. La 12 ani plecă la Petersburg. În gară, mi-a luat amândoi obrazii în palme, m'a sărutat naiv pe bărbie și mi-a spus în rusește:

E o strofă din „Șalul negru”, admirabila poezie în care cântă pe Calippo, în traducerea lui Costache Negruzzi, singurul său prieten. Amintirea lui s'a sfârșit de mult. Păcat! Doar în grădina publică, privind spre Sobor, cu ochii iluminați, e așezat un bust. O singură inscripție săpăta în aur:

„Din nordica mea liră, cântând aci'n pustie
Eu rătăceam... 1819, 1820, 1821, 1822.”

Aici, în casa în care a suferit atât de mult Pușchin, astăzi se vinde cvas și sămânță de floarea soarelui.

Ne-am întors. Cred că ne doare popasul făcut lângă o ruină. Trecutul doamnei U. e mai vehement, mai durut, pentru că apare din fiecare zid, din fiecare arbore.

— Aici, în casa acestă se întâlneau Zamfir Arbore, Pavel Gore Gavrușovici, Ion Pelivan, Pan Halippa, Elena Alistar, Ștefan Ciobanu, pe furis să proiecteze Uniunea.

— Aici...

Nu mai mi-aduc aminte pe ce stradă a fost. Doamna U. s'a oprit bruscă, zămbind amar.

— Vrasăzică tot mai este!

— Dece v'a surprins? E altă memorie uitată?

— Nu, nu, aici s'a întâmplat într'o noapte ca și asta o dramă banală, grotescă.

— Mă interesează.

— Lângă lemnul acestei porți. Erau doi, înalți, inteligenți. Pe care-l iubeam mai mult, nu pot ști. Și unul și altul mă vroiau, Aveam numai 16 ani. Cântam frumos din balalaică, dansam ușor ca baletistele, aveam gură fragedă nesărutată. Leonid a scos cuțitul. Celălalt la fel. Erau adunate în ei toate volgile și toate viscoalele sângelui. Copiii de stepă, hrâniți cu zăre fierbinte. Două cuțite au scilipit în lumina felinarului. Intrasem tristă, obosită în baladă. Cine va câștiga, mă va avea. Prima lovitură de cuțit, a doua, a treia. Prima picătură de sânge mi-a căzut pe tâmplă. A cui e fost? Nu mai vroiam să moară niciunul. Am strigat: Leoncic! Era frumos, cu ochi de vrăjitor. S'a întors, dar celălalt a datultima lovitură. Am plecat între ierburi cu el de mână. Rămănea în fața porții un cadavru cald. Picătura aceea de sânge mă arde și astăzi pe tâmplă. Acum știu c'a fost a lui.

A vorbit simplu, fără nici-un accent. fără nici-o turburare. Rămăse cățiva timp dreaplit, aidoma unei lebede în dans fragil pe ape, apoi străpunsă parcă de-o dureroasă vijelie, se aplecă tot mai mult peste lespede rece, ingenuunchund. Îi ghiceam gândul de-a îmbrăși locul, unde atunc ise odihnișe trupul lui Leonid.

— Odată au fost pe aici ierburi, acum e asfalt. Se aplecă mai mult, întinse mâinile ca la o jertfă primară, aplecă gura caldă, dar înspăimântată de-o vedenie din adânc se ridică:

— E o copilărie ce fac, sau poate mortul nu mă vrea. Observi cu câtă simplitate îți vorbesc. Și-atunci eram calmă, sălbatec de calmă. Jucul cuțitelor mă satisfăcea, îmi plăcea orgolios cum se jucau, pentru că se jucau numai cu voluptate și ură. O, da, da, sunt o femeie inutilă, o femeie de rând, ca toate basarabenele. Avem prea mult sânge; și cred că'n fiecare globulă e câte-un microb sau câte-un drac.

Cum poate vorbi o femeie așa? Slavă, sânge amestecat cu aur și calcar, cu muzică și bezne. N'am mai privit niciunul înapoi. Și-a aprins o altă țigară, prinzându-mi brațul tare, cu toate unghiile, cu toată viscolirea din ea.

— Ești prea tânăr, prea tânăr N'ai să le poți înțelege pe toate. Ar trebui să iei puțin haș, să îmbrănești mai iute. Atunci să te uiți în oglindă: vei trăi fiecare clipă de două ori.

Când am ajuns în cimitir era răcoare. Nu căutam mormântul nimănui. Mergeam la întâmplare. Dar pe-o alee din stânga, umbră de coroana unui salcâm, pe-o cruce albă, prea înaltă, decifram trei nume, refugiate acolo între tăcere și odihnă ca un superb aventur, înflorit cu violet și brun: Leon Donici Dobronravov.

— Leon Donici Dobronravov! Ne-am jucat amândoi cu aceleași păpuși, cu același căfeluș de vată, am furat dulceața din acelaș borcan. Mi-l aduc și acum aminte. Purta un costum de catifea bleuciel cu dung ialbe. Părul galben-cărliionat. Mă iubea mult, dar nu știa să plângă. La 12 ani plecă la Petersburg. În gară, mi-a luat amândoi obrazii în palme, m'a sărutat naiv pe bărbie și mi-a spus în rusește:

— Să nu-mi strici păpușile, Raisa! Leon Donici Dobronravov! Ne-am jucat amândoi cu aceleași păpuși, cu același căfeluș de vată, am furat dulceața din acelaș borcan. Mi-l aduc și acum aminte. Purta un costum de catifea bleuciel cu dung ialbe. Părul galben-cărliionat. Mă iubea mult, dar nu știa să plângă. La 12 ani plecă la Petersburg. În gară, mi-a luat amândoi obrazii în palme, m'a sărutat naiv pe bărbie și mi-a spus în rusește:

— Să nu-mi strici păpușile, Raisa! Leon Donici Dobronravov! Ne-am jucat amândoi cu aceleași păpuși, cu același căfeluș de vată, am furat dulceața din acelaș borcan. Mi-l aduc și acum aminte. Purta un costum de catifea bleuciel cu dung ialbe. Părul galben-cărliionat. Mă iubea mult, dar nu știa să plângă. La 12 ani plecă la Petersburg. În gară, mi-a luat amândoi obrazii în palme, m'a sărutat naiv pe bărbie și mi-a spus în rusește:

un animal nou. Toți îl adoră. Puțini l-au înțeles însă. Deaceea, boem incorigibil, cu spiritul de aventură în degete și'n față, pleacă la Paris. Ultima clipă de reculegere. În Maiul aceluia an, 1926, muri. Corpul său nu fu adus în țară, decât după intervenția lui Octavian Goga — pe atunci ministru de stat.

E un mormânt mic, îngrijit, cu două fire de flori și-un muc de lumânare. Rar de tot, când mai urcă pe-aici cineva să-și amintească de Leon Donici.

Doamna se furișase poate de mult. De departe am văzut-o, adormită cu obrazii peste pământul umed al unui mormânt. Pe crucea de lemn uscat scria un nume drag, poate: Leonid.

Noaptea rămăsesse ascunsă numai în ceasornice și'n vise.

Zorile înroșeau vilele sus înspre Buiucani.

Hojește mă strecor pe lângă trupul ghemuit al doamnei U. O lacrimă a căzut și ochiul s'a închis. O lasă singură — convins că e singurul popas, care-o va liniști.

Urc înspre oraș simplu. Pentru duhurile cenușii ale lui Pușchin, Leonid și Donici, mă voi opri la prima crăsmă sa beau un pahar de vin prost și să fumez o țigară tare

MASCARADA

Am impresia certă că trec printr'un oraș cu toți oamenii morți sau narcotizați. Se sting felinarele odată cu stelele, stururile rămân tot trase, ușile tot închise. De-abia acum îmi dau seama că înseamnă Chișinăul cu adevărat. Din vraja și descântecele nopții trecute n'au mai rămas decât amintiri care ard și care nu se vor cicatriza niciodată. Peste imaginea cailor galbești și nemâncați, muscalii dorm cu șepcile trase pe ochi — momăi cenușii, împietrite în rasele lor de șiac rusec. Câte-o fată îmbrăcată subțire, cu părul ciufulit, trasă la față după o noapte consumată pe un pat de hotel sau pe-o rogojină, se'ntoarce amețită tușind cu batista ia gură. Nimic nu este să-mi amintească de farmeul chișinăuean, nici-un pas de om bun, nici-un glas.

Cineva a început să sune clopotele la casa mitropoliei. În centrul orașului, casele sunt jucării de carton, îi care visele se mototolesc lângă mirosul de piele nespălată și nădejdi rupte pe jumătate. Incet, incet, încep să se deschidă dușenele, prăvăliile. Ovreași mici, cu degetele tremurânde, alături de habotnicele lor neveste — toate rotunde, proaste și știrbe — încearcă o infrumusețare bizară a orașului.

Va suna în curând ora 7. Școlarii și elevete își vor pune cerneala și caetele în serviete și vor porni mormând spre școli. Apoi până la ora 12 nu se află pe străzi decât ordoanașele, servitoarele plecate după cumpărături, bătrânii paralizați ieșiți în fața porților să se închine și să blesteme și cerșetorii. Cerșetorii de toate categoriile, sosiți deodată din cartierele de jos. Se vor așeza turcește la intrările grădini publice, la porțile școlilor și vor aștepta. Așa viața, lipsită de orice aspect mai interesant, mai omenesc, se desfășoară monotonă, fără nici-un repaos intelectual, fără nici-o disperare sau bucurie. Dar sus la spitale, surorile iar vor scuipa printre dinți, portarul iar se va scărpină după ceafă, cărușul se va înspăimânta, dar impasibile, obosite, trec în năinate cadavrele spre cimitirul central, spre cimitirul evreesc, trec în flanc, așezate în linie dreaptă, câteodată chiar câte două într'un sicriu.

Incepând dela Moara Roșie (casele aici seamănă a grajduri și-a altceva) până la Buiucani, dinspre Orhei și până în cartierul de dincolo de gară, Chișinăul e o batistă murdară, pătată de sânge,



Chișinău Teatrul Național

pătată de amintirea unei pâini, pătată de omenie.

Am ajuns în fața redacției „Viața Basarabiei”. Printr'un gang intru într'un holl mare, împrejmuț de anticari, ceasornicari și zarzavagii. Dincolo, spre dreapta este tipografia „Dreptatea”, primitivă, cu toți lucrătorii mușcăți în plămâni, cu buzele directorului arse de secetă și mizerie. Aici apărea odată revista „Pagini Basarabene”, scoasă din atât de minunată inițiativa bunului istoric și cercetător Leon T. Boga și-a prea visătorului George Dorul Dumitrescu.

(Urmează în n-rul viitor)



Chișinău

Catedrala

lalt, Pe bănci strimte de lemn, chipurile se destind în somn, se bănuesc prin pânza de fum — decolorate, vagi, diforme. Fețe supte de munci dărze, obosite, înnegrite de bărbile murdare și sălcii. Aspectul lor e fad, dar în calmul stării de vis, ghicim o melancolie incremenită și aspră. Cașicum toți ar face parte dintr'o imensă carte postală ilustrată, prăfuită, ștearsă de amintiri și plâns.

O minută, două, trei. Santinela înseamnă la capătul podului o altă durere. Am trecut Prutul, cașicum am intra dezolați într'un paradis vechi, îmbătrânit, cu toți ingerii bolnavi. Basarabia! Basarabia! Și deodată, străpuns de o ielă din adânc, toți se trezesc, se desmeticesc. Au mirosit intrarea în Basarabia ca pe-un pahar cu vuteă. Nu îndeamnă nimeni, toți încep deodată:

Oci ciornăe, oci jgucie

Oci strasnaie i prescasnaie

Cac liubliu ia vas, cac gruşcin po vas,
Znati ne v dobrai ceas
Uvidal ia vas.

Și cântecul continuă îngănat, murmurat, însoțit de armonica soldatului de lângă ușă, apoi fiecare își face cruce și adoarme. Se limpezesc sub pupile ochii, între buze zămbetul devine omenesc. Trenul se dărue voluptății steei neîntinse. Toți îi sorb prin somn sonoritățile — muzicalitate amicală și inedită de liră necântată încă. Basarabia! Și totuși e ceva putred împrejurul nostru. Ceasurile nu mai au nici-o însemnătate. Oamenii capătă cu fiecare clipă altă înfățișare. Gesturile lor se limpezesc, chipurile se înseminează, dar dincolo de orice mișcare, dincolo de fiece cuvânt e o suferință grea, incertă.

O, de n'am ști că'nătrănim cât de mult am iubi întinericul!

Doamna U. a deschis fereastra. Aplecată cu tot bustul în afară, adunată cu toate neliniștile lângă tâmpale, respiră aerul tare basarabean. Miroase a culcuș de barză și-a sămânță de floarea soarelui prăjită. În nesiguranța aceasta, îi ghicesc marea resemnare, amara renunțare. Știu, ar vrea să plângă și nu poate. Măinile îi joacă prin aer, într'o magie surdă și halucinantă. Degetele au imprumutat o virilitate masculă, să șgalțae, să rupă, să strângă, să mângâie, s'alinte în acelaș timp. Se urcase într'o gară necunoscută din miezul Moldovei. De la început, nimic omenesc în mișcările și vorbele ei. Părea mai mult o posedată de spirit rău. Îmi vorbise cu glas veșted despre destinul Basarabiei noastre, despre sângele slav al fetelor minore, despre luminile stinse din fiecare om. Eram în vagonul plin de mușci, muscali și ovrei — două accidente de febră și groază. Ne întorceam amândoi, strigoi palizi în delir, să ne recunoaștem aparenta și trecuta moarte de pe străzile Chișinăului. Ne-am împrietenit frumos — poate pentru că eram singurele ciudățenii ascunse, două stele stricate. Acum s'a întors, mă privește bună și cuminte:

— Știi, aș vrea să mă dau jos la prima gară, să rămân toată noaptea aici, singură pe câmp, s'adorm goală lângă pământ... A suspinat cineva. În fund, trandafirii roșii din brațele unei fete tuberculoase par frumoasă rană, deschisă peste trupul ei blond.

— E atât de superbă Basarabia, doamnă, atât de... — Nu, nu vorbi așa, mă întrerupse. Nu există atributul mare pentru ea. Uite vezi, merg la Chișinău, nu știu după câți ani mă întorc și nici pentru ce anume.

— Poate pentru că vom sfârși prea curând, și... — Da, ai dreptate. E groasnic să ne dăm seama că suntem înfometăți de